

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anni Lukander ja Leena-Maija Mantila

”KUKA OTTAA KOKONAISVASTUUN LAPSESTA?”

Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin
sijoitetut lapset Vaasassa

”Ihmislapsi avuton,
on ilman suojaa turvaton,
ei soisi hänen joutuvaan
ei kenenkään huolehtimaksi
ei kenenkään kuulemaksi
ei kenenkään välittämäksi.”

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Anni Lukander ja Leena-Maija Mantila
Opinnäytetyön nimi	”KUKA OTTAA KOKONAISVASTUUN LAPSESTA?” Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetut lapset Vaasassa
Vuosi	2009
Kieli	suomi
Sivumäärä	81 + 4 liitettä
Ohjaaja	Hans Frantz

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa päiväkoteihin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tilannetta Vaasassa. Päämääränä oli saavuttaa yleinen kuva lastensuojelusta ja päiväkodista sekä siitä, miten näiden yhdistäminen käytännössä toimii Vaasassa ja mitä kehittämistarpeita nousee esiin. Tutkimus rajattiin koskemaan ainoastaan päiväkotien näkökulmaa ja se on tehty vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen.

Tutkimus rakennettiin kartoittavan tutkimuksen keinoin ja tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kyselykaavakkeet lähetettiin Vaasan suomenkielisiin päiväkoteihin lastentarhanopettajille. Tutkimustulokset analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten perusteella lastentarhanopettajilla on paljon kokemusta avohuollontukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetuista lapsista Vaasassa. Sijoitetut lapset tarvitsevat turvallisen ympäristön, perushoidon sekä paljon tukea ja ohjausta. Käytettävät menetelmät lasten tukemiseksi vaihtelevat päiväkodeittain.

Keskeisimpinä kehittämisalueina nousivat esiin haasteet sosiaalitoimen ja päiväkotien välisessä yhteistyössä sekä kasvatuskumppanuuden luomisessa. Laajemmat yhteiskunnalliset muutokset ja tarve henkilökunnan lisäkoulutuksiin nousivat myös esiin.

Asiasanat	sosiaalihuolto, sosiaalipalvelut, päiväkodit, lastensuojelu, avohuolto
-----------	--

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Authors	Anni Lukander and Leena-Maija Mantila
Title	“Who Will Take a Holistic Responsibility for the Child?” Children in Day Care and the Means of Support Provided by the Non-Institutional Care in Vaasa
Year	2009
Language	Finnish
Pages	81 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Hans Frantz

The purpose of this bachelor's thesis was to find out what the day care situation of the children, which have been clients of the non-institutional care in Vaasa, is. The goal was to find out how the cooperation between the child protection and day care centers works and what kind of development needs there are. The issue is looked at from the day care center's point of view and professional secrecy has been respected during the study.

This study was a qualitative survey study. The questionnaires were sent to Finnish speaking kindergarten teachers in the city of Vaasa. The results were analysed with content analysis. The results indicate that kindergarten teachers have a lot of experience on this kind of children. These children need a safe environment, basic care and a significant amount of support and guidance. The methods used varied in different day care centres.

The most important development needs were the challenges in the cooperation between the social service and kindergartens as well as in creating the educational partnership. The teachers also felt there would be a need to see the problems in a wider perspective concerning the whole society and the staff would also need further training.

Keywords	Social welfare, Social services, Day care centres, Child protection, Non-institutional social care
----------	--

SISÄLLYS

Tiivistelmä	3
Abstract	4
Liiteluettelo	7
1 JOHDANTO	8
2 SOSIAALIHUOLTO SUOMESSA.....	10
2.1 Lainsäädäntö.....	10
2.2 Tavoitteet ja periaatteet	11
2.3 Sosiaalihuollon organisointi	12
2.4 Sosiaalihuollon rahoitus ja kustannukset.....	13
2.5 Sosiaalityö	14
3 LASTENSUOJELU	15
3.1 Lastensuojelun historia.....	16
3.2 Lastensuojelulain pääpiirteet	18
3.3 Arvot ja periaatteet	19
3.4 Lastensuojeluilmoitus.....	20
3.5 Lastensuojelun asiakkaaksi tuleminen	20
4 AVOHUOLLON TUKITOIMENPITEET	22
4.2 Avohuollon muodot.....	22
4.2.1 Taloudellinen tuki ja asumisen turvaaminen	22
4.2.2 Avohuollon palvelut.....	23
5 PÄIVÄKOTI.....	25
5.1 Päiväkodin historia	25
5.2 Päivähoitolaki	27
5.3 Varhaiskasvatussuunnitelma	28
6 LAPSEN KASVU JA KEHITYS	30
6.1 Lapsen kasvua ja kehitystä tukevat tekijät	31
6.2 Päiväkodin merkitys lapsen kehitykselle.....	32
6.3. Huolen puheeksi ottaminen päiväkodissa	34
7.1 Päiväkodin keinot tukea avohuollon tukitoimenpitein sijoitettua lasta....	36
7.2 Päiväkodissa käytettäviä työmenetelmiä	37

7.2.1 Käsikynkkä	37
7.3 Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö.....	38
8 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS	40
8.1 Aiheen valinta.....	41
8.2 Tutkimustyön kuvaus	41
8.3 Tutkimuksen kohderyhmä	42
8.4 Tutkimuksen tehtävä ja tavoitteet.....	43
9 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	44
9.1 Sisällönanalyysi	44
10 TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI.....	46
10.1 Avohuollon tukitoimenpiteisiin johtaneet tekijät	46
10.2 Perheen ongelmaan saatu apu.....	48
10.3 Päiväkodin keinot auttaa lasta	50
10.4 Avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten ja muiden päiväkotilasten eroavaisuudet.....	53
10.5 Lasten sopeutuminen päiväkotiryhmään	55
10.6 Ryhmään sopeutumiseen liittyvät vaikeudet	56
10.7 Lasten sosiaaliset taidot	58
10.8 Lasten innokkuus päiväkotiin.....	59
10.9 Kasvatuskumppanuus	60
10.10 Vanhempien tyytyväisyys	62
10.11 Lastentarhanopettajien henkilökohtaiset kokemukset	63
10.12 Kehittämisaalueet	65
10.12.1 Sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö	66
10.12.2 Päiväkodin henkilöstö	66
10.12.3 Tarvittavia muutoksia päiväkotipalveluihin	67
11 TUTKIMUKSEN RELIAABELIUS JA VALIDIUS.....	70
12 JOHTOPÄÄTÖKSET	72
13 YHTEENVETO	75
LÄHDELUETTELO	77
LIITTEET	82

LIITELUETTELO

LIITE 1 Tutkimuslupa-anomus

LIITE 2 Tutkimuslupa

LIITE 3 Saatekirje ja kyselykaavake

LIITE 4 Sähköposti

1 JOHDANTO

Jokaisella lapsella tulisi olla huoltajat, turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö, ravintoa sekä rakkautta. Aina kaikki ei mene kuitenkaan suunnitelmien mukaan. Isä saattaa muuttaa pois, äidin henkinen jaksaminen joutua koetukselle, päihteet tulla osaksi päivittäistä elämää tai epävakaa taloustilanne viedä vanhempien työpaikat. Valitettavasti silloin tällöin ongelmien ja kriisien varjoon jää turvaton ja yksinäinen lapsi.

Suomessa tilanteita varten, joissa henkilön omat voimavarat eivät riitä, on luotu kattava sosiaalihuoltojärjestelmä. Sosiaalityön tarkoituksena on tukea, neuvoa ja ohjata henkilöä eri elämäntilanteissa sekä taata riittävä toimeentulo.

Lastensuojelun historia Suomessa ulottuu aina 1500-luvulle asti. Lapsia on haluttu suojella ja auttaa historiasta nykypäivään monin eri keinoin. Tavat ja käytännöt ovat vaihdelleet, mutta pääpiirteet ovat pysyneet samoina. Vuonna 2007 voimaan astunut uusi lastensuojelulaki korostaa avohuollon tukitoimenpiteitä ensisijaisena muotona sekä painottaa varhaisen puuttumisen merkitystä. Tästä syystä halusimmekin selvittää, minkälainen tukimuoto päiväkotiin sijoittaminen on ja onko se ennen kaikkea lapsen etu?

Päiväkodin perustehtävänä on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Lastensuojelun tukitoimesta on viime aikoina tullut yksi päivähoidon perustehtävistä. Onko päiväkodilla resursseja, osaamista ja keinoja auttaa erityistä tukea tarvitsevia lapsia? Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetut lapset ovat usein eri asemassa muihin lapsiin verrattuna, sillä heillä on taustallaan rikkonainen lapsuus. Tämä saattaa vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin, kehitykseen sekä itsetuntoon. Miten päiväkodin muut lapset suhtautuvat avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuun lapseen?

Opinnäytetyömme aiheena on: ”Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetut lapset Vaasassa”. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa päiväkoteihin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tilannetta Vaasassa. Tavoitteena

oli selvittää mitä ovat päiväkodin tarjoamat tukimuodot ja keinot vaikuttaa lapsen hyvinvointiin sekä mikä merkitys päiväkodissa tapahtuvalla varhaiskasvatuksella on lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan päiväkotien näkökulmaa ja se on tehty vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen. Tavoitteena oli tutkia myös lastentarhanopettajien tietoja ja taitoja, asenteita sekä resursseja työskenneltäessä lastensuojelun asiakkaana olevien perheiden parissa.

Yhtenä osa-alueena pyrimme myös tarkastelemaan päiväkodin ja vanhempien välistä yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. Tavoitteena on selvittää voiko kasvatuskumppanuus olla tasavertaista lapsen ollessa avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuna päiväkotiin, jolloin lapsen päiväkotiin tulo ei tapahdukaan vanhempien omasta vapaasta tahdosta. Käytännössä opinnäytetyömme tarkoituksena on siis selvittää onko päiväkoti hyvä avohuollon tukitoimenpide ja ajaako se sekä lapsen että vanhempien ja päiväkodin etuja. Pyrimme myös selvittämään miten toimintaa tulisi kehittää, jotta se vastaisi yhä enemmän lapsen tarpeita, tukisi vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja antaisi päiväkodille valmiuksia toimia haastavissa tilanteissa.

Etenkin lastensuojelussa mielestämme ongelmiin puututaan liian myöhään, vasta kun perheen ongelmat ovat moninaisia ja vaikeasti ratkottavissa. Tämän vuoksi halusimme nostaa esiin yhden avohuollontukimuodon, ja tutkia sen vaikutuksia lapsen ja perheen tilanteeseen.

2 SOSIAALIHUOLTO SUOMESSA

Suomalainen sosiaalihuolto perustuu pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin. Sosiaaliturvajärjestelmä muodostuu sosiaalihuollosta ja toimeentuloturvasta. Sosiaalihuolto on siis osa sosiaaliturvaa johon kuuluvat väestön sosiaalipalvelut, eräiden väestöryhmien erityispalvelut sekä sosiaalihuollon toimeentuloturva. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.) Sosiaalihuolto on organisoitua toimintaa, jonka tehtävänä on taata yhteiskunnan jäsenille sosiaaliturvaan kuuluvat avustukset ja tietyt sosiaalipalvelut. Sosiaalihuolto voi olla yksilökohtaista, yhteisökohtaista tai rakenteellista toimintaa. (Sosiaalihuollon termikartoitus 2005.)

Suomessa tavoitteena on taata henkilöille oikeus korkealuokkaiseen, ennen kaikkea julkiseen sosiaalihuoltoon (Moore 1998, 306). Laaja julkinen vastuu ja verorahoitus ovat suomalaisen hyvinvointijärjestelmän perusta. Valtion ohjaus sosiaalihuollon peruseriaatteiden asettamisessa ja toteutumisen valvonnassa on suhteellisen vahva, vaikka sosiaalihuollon järjestäminen tapahtuukin pääosin paikallisella tasolla kunnissa. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Sosiaalihuollon erityispiirteitä ovat yksilöllinen tarveharkinta ja viimesijaisuus. Sosiaalihuollolle tunnusomainen piirre on myös se, että siihen liittyy erityistapauksissa mahdollisuus yksilön tahdosta riippumattomiin toimenpiteisiin. (Heiliö, Kattelus, Kaukonen, Kumpula, Narikka, Sintonen, Ylipartanen 2006, 29.)

2.1 Lainsäädäntö

Sosiaalihuoltoa ja sosiaalipalveluja koskeva yleislaki on sosiaalihuoltolaki, joka tuli voimaan vuonna 1984. Lain mukaan sosiaalihuollolla tarkoitetaan sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja niihin liittyviä toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksittäisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Heiliö, Kattelus, Kaukonen, Kumpula, Narikka, Sintonen, Ylipartanen 2006, 31.)

Lisäksi laissa todetaan kunnan velvollisuudeksi toimia sosiaalisten olojen kehittämiseksi sekä sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi. Sosiaalipalvelut voidaan ja-

kaa yleisiin sosiaalipalveluihin sekä erityispalveluihin. Yleiset sosiaalipalvelut perustuvat sosiaalihuoltolakiin. Laissa kunnan tehtäväksi on säädetty seuraavien sosiaalipalvelujen järjestäminen:

- Sosiaalityö
- Kasvatus- ja perheneuvonta
- Kotipalvelut
- Asumispalvelut
- Laitoshuolto
- Perhehoito
- Omaishoidon tuki. (Lehto, Kananoja, Kokko & Taipale 2001, 126.)

Kuntien järjestämisvastuulle kuuluvat myös lasten ja nuorten huollon palvelut, lasten päivähoido, päihdehuollon palvelut, vammaisille henkilöille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet, kehitysvammaisten erityishuolto sekä ottolapsineuvonta ja muut perheoikeudelliset toimenpiteet. Lainsäädännössä tarkoitettujen palvelujen lisäksi kunnat voivat järjestää muitakin tarpeellisia sosiaalipalveluja. (Heiliö, Kattelus, Kaukonen, Kumpula, Narikka, Sintonen, Ylipartanen 2006, 32.)

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toiveet ja mielipide sekä kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä koskevien palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava hänen etunsa mukaisesti. (L812/2000, 4§ ja 8§.)

2.2 Tavoitteet ja periaatteet

Suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän ja siihen kuuluvan sosiaalihuollon tavoitteena on turvata jokaiselle perustuslain mukainen oikeus ihmisarvoiseen elämään, joka edellyttää välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon. Sosiaalipalvelujen ja toimeentuloturvan tarkoituksena on turvata yksilön ja perheen hoiva ja huolenpito elämänkaaren eri vaiheissa sekä mahdollistaa työelämään osallistuminen ja suku-

puolten välinen tasa-arvo. Syrjäytymisen ehkäisy ja hoito ovat myös olennainen osa sosiaalihuoltoa. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa korostetaan sosiaalisten ongelmien ehkäisyä, sillä ehkäisevät toimenpiteet ovat taloudellisin ja inhimillisin keino ylläpitää sosiaalista hyvinvointia. Ongelmien ehkäiseminen edellyttää sosiaalisten näkökohtien huomioimista kaikissa yhteiskunnallisissa ratkaisuissa, kuten ympäristö- ja asuntopolitiikassa sekä työvoima- ja koulutuspolitiikassa. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.) Ehkäisevällä sosiaalihuollolla on usein erityisen suuri merkitys, koska sillä voidaan tehokkaasti torjua myöhemmin ilmeneviä vakavampia ongelmia ja niihin liittyvää raskaampien sosiaalipalvelujen tarvetta. (Heiliö, Kattelus, Kaukonen, Kumpula, Narikka, Sintonen, Ylipartanen 2006, 31.)

2.3 Sosiaalihuollon organisointi

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja rahoitusta koskevan lainsäädännön, ohjaa ja valvoo sen toteutumista sekä määrittelee sosiaali- ja terveystalouden suuntaviivat, valmistelee keskeiset uudistukset ja johtaa palvelujen kehittämistä ja toimintapolitiikkaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalla toimii virastoja ja laitoksia, jotka huolehtivat yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tutkimus-, kehittämis-, tilastointi- ja valvontatehtävistä. (Sosiaali- ja terveystaloudet 2009.)

Suomessa on yhdeksän lakisääteistä sosiaalialan osaamiskeskusta, joille on suunnattu pysyvä valtion rahoitus. Osaamiskeskusten tehtävänä on välittää sosiaalialan osaamista ja asiantuntemusta, kehittää peruspalveluja sekä erityisosaamista, turvata perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn yhteys sekä toteuttaa tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaa. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Suomi jakautuu valtion aluehallinnossa kuuteen läänin, joita johtaa lääninhallitus. Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisesta ohjauksesta ja valvonnasta. Lääninhallitus myös käsittelee sosiaalipalveluja koskevat kantelut sekä järjestää koulutusta sosiaalihuollon henkilöstölle. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Sosiaalihuollon toteuttaminen on kuntien vastuulla. Kunnat vastaavat siis käytännössä sosiaalipalvelujen järjestämisestä ja toimeentulotuen myöntämisestä. Sosiaalipalveluista päättää demokraattisilla vaaleilla valittava kunnanvaltuusto. Kuntien tehtävänä on järjestää sosiaalihuollon palvelut kuntalaisten tarpeiden mukaisesti. Lainsäädäntö velvoittaa kunnat järjestämään sosiaalihuoltoa kuntalaisille, mutta se ei säätele yksityiskohtaisesti toiminnan laajuutta ja sisältöä. Kunnalla on siis suuri harkintavalta palvelujen laajuuden suhteen. Kuitenkin lasten päivähoito ja vammaispalvelulain erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut ovat subjektiivisia oikeuksia ja tällöin kunnalla on kyseenomaisten palvelujen järjestämisvelvoite. Suurimman osan palveluista kunnat tuottavat itsenäisesti omana toimintanaan, mutta ne voivat järjestää palveluja myös yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai ostamalla palveluja toiselta kunnalta. (Hallinto ja kuntayhtymät 2009.)

Kuntien asema sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajana on muuttumassa. Yksityisten palveluntuottajien palvelut ovat selvästi lisääntyneet. Ne tuottavat jo viidesosan sosiaali- ja terveyspalveluista. Osa järjestöjen henkilöstöstä on koulutettuja ammattilaisia ja osaksi toiminta on vapaaehtoistyöntekijöiden varassa. Järjestöt saavat huomattavan osuuden rahoituksestaan julkisista varoista ja Raha-automaattiyhdistykseltä. Valtioneuvosto päättää vuosittain voittovarojen jakamisesta järjestöille sosiaali- ja terveysministeriön esityksen perusteella. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

2.4 Sosiaalihuollon rahoitus ja kustannukset

Sosiaalipalveluja tuottaa noin 115 000 työntekijää kunnissa ja noin 50 000 henkilöä järjestöissä ja yrityksissä. Suomen sosiaalihuolto rahoitetaan pääosin verovaroin, josta valtion talousarvion kautta rahoitetaan noin kolmannes. Vuonna 2005 sosiaalimenoihin käytettiin 42,3 miljardia euroa, joka oli 27,2 prosenttia bruttokansantuotteesta. Sosiaalihuollon osuus kaikista sosiaalimenoista oli noin 14 prosenttia. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Kuntien sosiaalihuollon menot olivat noin 5,8 miljardia euroa. Sosiaalihuollon menoista lähes puolet suuntautui lapsiin sekä lapsiperheisiin päivähoidon, koti-

hoidontuen ja lastensuojelun kautta. Vanhusten ja vammaisten osuus menoista oli molemmissa noin 17 prosenttia. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Valtio maksaa kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta, jonka suuruus määräytyy kunnan asukasluvun, ikärakenteen, työttömyysasteen sekä eräiden muiden tekijöiden perusteella. Käyttökustannuksiin osoitetut valtionmenot kattavat vuosittain noin 30 prosenttia kuntien lakisääteisistä menoista. Kunnan rahoitettavaksi jää noin 65 prosenttia menoista. Jäljelle jäävät menot katetaan asiakkailta perittävillä maksuilla. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

2.5 Sosiaalityö

Sosiaalityö vastaa kunnallisen sosiaalihuollon kokonaisuudesta ja on kaikille väestöryhmille tarkoitettu palvelu. Sen tehtävänä on edistää ja ylläpitää kansalaisten hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Työn tavoitteena on yksilöiden ja perheiden omaehtoisen toiminnan tukeminen. Lähtökohtana on sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen ja tuen tarpeessa olevien kansalaisten omien voimavarojen vahvistaminen. Sosiaalityötä tehtäessä joudutaan yhä enemmän ottamaan huomioon erilaisia yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja ja perehtyä näiden sosiaalisiin vaikutuksiin ja kustannuksiin. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

Sosiaalityö kohdistuu erityisesti lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin sekä vanhuksiin ja vammaisiin. Sosiaalityöntekijät antavat asiakkailleen neuvontaa ja ohjausta, selvittävät asiakkaiden kanssa heidän ongelmiaan ja järjestävät viranomaisverkostoissa tarvittavia tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilön sekä perheen turvallisuutta ja suoriutumista. Kunnallisen sosiaalityön vastuulla on siis kunnan sosiaalihuollon kokonaisuus ja vaikeassa tilanteessa olevien yksilöiden ja perheiden auttaminen. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.)

3 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu tulisi laajasti käsittää lasten suojeluksi, joka ei ole pelkästään sosiaaliviranomaisen asia, vaan se koskee myös muita viranomaisia ja kansalaisia. Lasten kehityksen edistämiseksi ei riitä ainoastaan lastensuojelutoimenpiteet vaan siihen tarvitaan laajoja yhteiskunnallisia toimia, kuten taloudellisten vaikeuksien ja työttömyyden vähentäminen sekä päihteiden väärinkäyttöön puuttuminen. (Taskinen 2007, 10.)

Lastensuojelu perustuu lapsen kansainvälisesti tunnustettuihin oikeuksiin, joita ovat erityinen suojelu, oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lastensuojelu edellyttää näin ollen palvelujärjestelmää lasten ja lapsiperheiden perus- ja erityispalveluiden eri sektoreilla sekä sektorirajat ylittäviä yhteiskuntapalvelumuotoja. (Taskinen 2007, 10.)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan silloin kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Siihen kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. Kyse on lastensuojelutyöstä, silloin kun on päätetty, että lapsi tai nuori on sosiaalityön asiakas. (Mitä on lastensuojelu 2009.)

Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia pyritään ehkäisemään monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla. Kyse on lapsen hyvinvoinnista, mahdollisuudesta kasvuun ja kehitykseen, elinympäristön turvallisuudesta ja riittävästä mahdollisuuksista virikkeelliseen toimintaan. Suuri vaikutus lapsen hyvinvointiin on lapsen arjen ympäristö. (Mitä on lastensuojelu 2009.) Yleisten lasten ja nuorten kasvuolosuhteiden seuraamista ja palveluiden kehittämistä koskevien toimien lisäksi lastensuojelua on myös ehkäisevä lastensuojelu. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden peruspalveluiden piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevän lastensuojelun päätarkoitus on tukea vanhemmuutta. (Räty 2007, 21.)

3.1 Lastensuojelun historia

Yleisesti vuoteen 1936 lapsina pidettiin alle 15-vuotiaita. Vuoden 1936 lastensuojelulain mukaan huoltovastuu päättyi pääsääntöisesti lapsen täyttäessä 16 vuotta, mutta huoltoa saatettiin jatkaa 18–21 vuoden ikään asti. (Pulma 2004, 11.)

Lastensuojelun historia alkoi keskiajalla, jolloin heitteille jääneiden lasten hoito pyrittiin turvaamaan ulkopuolisilla järjestelyillä, jos perheen ja suvun sosiaaliset verkostot eivät kyenneet alaikäisestä huolehtimaan. Tällöin päävastuu turvattomaksi jääneiden lasten hoidosta kuului kirkollisille instituutioille ja 1500-luvulta alkaen seurakunnille. (Pulma 2004, 11.)

Maatalousyhteiskunnassa heitteille jääneiden lasten hoidon organisointitapoihin vaikuttivat monet tekijät. Tärkeimpänä nähdään valtakunnan työvoimapolitiikka, sillä etenkin sotien johdosta valtakunnassa vallitsi työvoimapula. Tilalliset, jotka ottivat hoitaakseen heitteille jääneitä lapsia, saivat pitää lapset ilmaisena työvoimana määrääjän korvauksena antamastaan hoidosta lasten vartuttua. (Pulma 2004, 11.)

1700-luvulla kehittyi väestöpolitiikka, jonka aikaansaannosta olivat ensimmäiset lastenkodit. Lastenkotien ylläpitäjinä toimivat armeija sekä vapaamuurarit. Laitosten suosio jäi lyhyeksi lasten korkean kuolleisuuden vuoksi. Hiljalleen sijoituspolitiikaksi kehittyi lasten sijoittaminen maaseudulle hoidettaviksi ja kasvatettavaksi ja tätä linjaa on jatkettu aina 1900-luvun loppupuolelle asti. (Heiliö 1994, 102.)

1800-luvulla huoltokustannukset kohosivat köyhyyden ja väestön kasvaessa, jonka seurauksena aloitettiin entistä edullisempien huoltovaihtoehtojen etsiminen. Säännöksi tuli lasten sijoittaminen pienintä korvausta pyytävälle, joka tapahtui ”vaivaisten sijoittamiskokouksissa”. 1800-luvun lopulla perustettiin Lastenhoitojärjestö ja Rouvasväenyhdistykset. (Pulma 2004, 12.)

Vuonna 1918 perustettiin ensimmäinen mallilastenkoti, jossa kehitettiin lastensuojelutyön hyviä käytäntöjä. Mallilastenkodin yhteydessä aloitettiin ensimmäinen alan ammattikoulutus ja sitä kautta vahvistettiin lastensuojelun sisällön asiantuntijuutta. Tällöin kehittyi lastensuojelun perusajatus: yhteiskunnalla on velvollisuus

ja oikeus suojata lasta riskeiltä, joita vastaan lapsen lähiympäristö ei kykene suojaamaan. (Lastensuojelun kehittämisohjelma 2008.)

1930-luvulla luodun huoltolakipaketin, johon myös lastensuojelu kuului, myötä ajatukset lastensuojelupolitiikasta itsenäisenä valtiollisena tehtävänä keskusvirastoinen hylättiin ja pääasialliseksi organisoitumismuodoksi tuli kunnallishallinto. Vuoden 1936 lastensuojelulain suurin merkitys oli huostaanottoprosessin juridinen vahvistaminen. Tämä tuli yhdessä kunnan taloudellisten resurssien kanssa tärkeimmäksi työvälineeksi sosiaaliviranomaisille. Lain sisältämät toivomukset avohuollon kehittämisestä jäivät täysin kuntien varaan. (Pulma 2004, 14–15.)

1950-luvulle saakka huostaanotto oli valvonnan ohella ainoa lastensuojelun työkalu. Tosin ainoastaan äidin mielisairaus oli riittävä peruste vanhempien tahdonvastaiseen huostaanottoon. Lastensuojelu oli valvovaa ja holhoavaa, mutta myös perhettä kunnioittavaa, sillä tärkeä osa analyysia oli äidin tarkkailu ja valvonta. (Pulma 2004, 16.)

1960-luvulla Suomessa alkoivat muotoutua hyvinvointivaltion rakenteet, sosiaaliturvajärjestelmä laajeni sekä erilaisten ryhmien ja yksilöiden ihmisoikeudet vahvistuivat (Heiliö 1994, 102.). Lastensuojelun rooli nähtiin perheelle apua tarjoavana toimijana. Tahdonvastaiset huostaanotot katosivat lähes kokonaan ja kriittisen arvion mukaan lastensuojelu oli tilanteessa, jossa se miltei hukkasi perustehävänsä, lapsen suojelemisen. (Peltonen 2004, 324.)

Vuoden 1984 lastensuojelulain avainkäsitteeksi nousi lapsen etu. Laki korosti lapsen ja nuoren oikeutta tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa ja näin siirryttiin näkemykseen, että lapsia tuli voida suojella myös omilta vanhemmiltaan. Lasten pahoinpitelyä ei enää hyväksytty vetoamalla vanhempien kuritusoikeuteen. Erilaiset tukimuodot sekä avohuolto lisääntyivät ja tarjosivat vaihtoehtoja huostaanotoille. (Pulma 2004, 19.) Kun lapsen asemaa tarkastellaan historiallisesta näkökulmasta, voidaan todeta lapsen aseman parantuneen sekä oikeuksien lisääntyneen lainsäädännön tasolla jatkuvasti (Pekki & Tamminen 2002, 9).

3.2 Lastensuojelulain pääpiirteet

Uusi lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008. Lain muutostarpeen taustalla vaikuttivat Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset, joista erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Laki tehostaa erityisesti lapsen ja perheen osallisuutta ja oikeusturvaa, viranomaisten tekemää yhteistyötä perheen tukemiseksi sekä täsmentää kunnan velvollisuuksia lastensuojelussa. Uuden lain tavoitteena on siirtää lastensuojelun painopiste ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen sekä avohuoltoon. Suurena muutoksena tuli myös tahdonvastaisen huostaanottoon liittyvän päätöksenteon siirtäminen hallinto-oikeuteen. (Taskinen 2007, 7.)

Lastensuojelulaki lähtee siitä, että ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lastensuojelulain pääasiallisena tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Viranomaisen tulee kaikissa toimenpiteissään ottaa huomioon lapsen etu sekä sen toteutuminen. (Räty 2007, 17.) Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Viranomaisen on pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Räty 2007, 18.) Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen sekä kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niitä (Räty 2007, 31.).

Lastensuojelun tulee järjestää tarvittavia palveluja ja tukitoimia tukemaan vanhempia ja huoltajia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Pääasiallinen vastuu ja velvollisuus palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä kuuluvat kunnalle ja valtiolle. Julkisen vallan velvollisuus on siis tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset. (Räty 2007, 19.)

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jos lapsen etu ei muuta vaadi. Jos sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, on se järjestettävä viivytyksettä. (Räty 2007, 21.)

3.3 Arvot ja periaatteet

Lastensuojelun lähtökohtana on lapsen etu. Sen kolme perustehtävää ovat: lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä sekä varsinainen lastensuojelutehtävä. Lastensuojelun tärkein tehtävä on ennen kaikkea olla lapsen puolella ja lasta varten. (Mitä on lastensuojelu 2009.)

Lastensuojelun keskeisimpänä arvona toimii perustuslain kuudes pykälä, johon sisältyy kaikkien ihmisten yhdenvertaisuus sekä tasa-arvoinen kohtelu. Lastensuojelun pyrkimyksenä on noudattaa Ihmis- ja perusoikeuksiin kuuluvan oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon sekä ihmisyyden kunnioittamisen ja syrjinnän ehkäisyperiaatteita. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2008.)

Julkisen vallan vastuulla on turvata erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien oikeudet. Lapsilla on näin ollen oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteiskunta ottaa vastuun lapsen ja nuoren hyvinvoinnista tilanteessa, jossa vanhempien omat voimavarat eivät riitä sitä turvaamaan. Viranomaisen velvollisuus on edistää lapsen ja perheen hyvinvointia ja tarjota heille tukea ja apua oma-aloitteisesti. Laki säätelee viranomaisen toimintavaltuuksia ja viranomainen saa käyttää toiminnassaan ainoastaan lakiin perustuvaa valtaa. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2008.)

Lastensuojelua ohjaavat periaatteet ovat:

- Lapsen edun periaate
- Koko perheen ja vanhempien tukeminen
- Osallisuus
- Yhdenvertaisuus
- Suhteellisuusperiaate
- Suunnitelmallisuus
- Palvelujen oikea-aikaisuus (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2008.)

3.4 Lastensuojeluilmoitus

Lain mukaan lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, kun lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeen selvitystä. Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanottotoimintaa, hätäkeskustoimintaa tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat työntekijät sekä näiden toimialueiden luottamustoimessa olevat henkilöt. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös terveydenhuollon yksityisiä ammatinharjoittajia sekä palveluntuottajia. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. (Taskinen 2007, 30.)

Ilmoituksen saatuaan lastensuojeluviranomaiset ovat velvollisia selvittämään, onko lapsen tilanteessa sellaisia ongelmia, jotka edellyttävät lastensuojelutoimenpiteitä. Kiireelliset toimenpiteet on aloitettava välittömästi. (Taskinen 2007, 32.)

3.5 Lastensuojelun asiakkaaksi tuleminen

Lapsen mahdollinen tarve erityiseen suojeluun voi tulla esiin monin eri tavoin. Joku lapsen kanssa työskentelevä saattaa huomata lapsen avun tarpeen tai perhe on pitkään ollut toimeentulotukiasiakkaana. Toisinaan myös nuoret itse tulevat hakemaan apua lastensuojelusta tai kasvattaja kokee, että hän ei enää yksinään pärjää. Myös joku sivullinen tai sukulainen voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. (Taskinen 2007, 30.)

Lastensuojelun asiakkuuden alkamista koskeva säännös on uusi. Uusi laki pyrkii selkiyttämään lastensuojelun alkuvaihetta, jotta asiakas ja työntekijä tietävät milloin asiakkuus alkaa. Asiakkuuden alkamisen täsmentäminen lastensuojelussa on nähty välttämättömäksi erityisesti lapsen ja perheen oikeusturvan kannalta, sillä asiakkuuden alkamisesta lähtien ovat voimassa sosiaalihuollon asiakaslain mukaiset asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet. (Asiakkuuden alkaminen 2008.)

Asiakkuuden voi tulkita alkavan lapsen tai huoltajan yhteydenotosta lastensuojeluun tai siitä, kun lastensuojelun tarvetta ryhdytään lastensuojeluilmoituksen myö-

tä selvittämään. Kiireelliset lastensuojelutoimenpiteet käynnistävät automaattisesti asiakkuuden. Kun asiakkuus alkaa, on siitä tehtävä merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin. Asiakkuuden alkaminen lastensuojelussa merkitsee työntekijälle velvollisuutta ylläpitää ja laatia lasta koskevia asiakasasiakirjoja. Lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta on ilmoitettava lapsen huoltajalle lukuun ottamatta julkisuuslain mukaisesti silloin kun, lapsi on kieltänyt perustellusta syystä tietojensa antamista tai se vaarantaisi lapsen etua. Lastensuojeluasiakirjoihin merkitään milloin, miten ja kenen toimesta ilmoitus lastensuojeluntarpeesta on tehty ja kenelle tieto on annettu. Vastaavasti tulee merkitä, jos tieto on jätetty antamatta sekä syyt tähän. (Asiakkuuden alkaminen 2008.)

4 AVOHUOLLON TUKITOIMENPITEET

Lain mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä:

1. Jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
2. Jos lapsi käyttäytymisellä vaarantaa terveyttään tai kehitystään.
(L417/2007, 34§.)

Avohuollon tukitoimia järjestetään asiakassuunnitelman perusteella, josta päättää sosiaalityöntekijä. Avohuollon tukitoimet ovat lakisääteisiä, joten kunnan taloudellinen tilanne ei saa vaikuttaa niiden järjestämiseen. Avohuollon tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijällä on kuitenkin oikeus ja velvollisuus tavata lasta riittävän usein henkilökohtaisesti vanhempien suostumuksesta riippumatta. (Taskinen 2007, 41.)

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja – mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (L417/2007, 34§.)

4.2 Avohuollon muodot

Avohuollon tukitoimenpiteitä järjestettäessä säilyvät huoltajilla kaikki huoltajan oikeudet. Perheille on tarjolla kahta erilaista avohuollon tukimuotoa, joista valitaan perheen ja lapsen edun kannalta suotuisin. (Taskinen 2007, 41–43.)

4.2.1 Taloudellinen tuki ja asumisen turvaaminen

Kun lastensuojelun tarve oleellisilta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisololoista tai asunnon puuttumisesta on kunnan viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki, korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet

sekä järjestettävä tarpeen mukainen asunto jos näiden järjestelyjen avulla kyetään turvaamaan lapsen ja perheen kuntoutuminen. Perheen taloudelliseen tukemiseen on käytettävissä myös toimeentulotuki sekä ehkäisevä toimeentulotuki. (Lastensuojelulaki 2009) Lastensuojelun avohuollon tukitoimena lapselle voidaan myöntää taloudellista tukea koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankintaan, työhön sijoittumiseen, harrastuksiin sekä läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja omien henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen (Taskinen 2007, 41).

Nämä tuet riittävän suurina ja riittävän ajoissa myönnettynä voi mahdollisesti lopettaa lastensuojelun tarpeen tai ehkäistä lapsen sijoittamisen (Taskinen 2007, 42).

4.2.2 Avohuollon palvelut

Avohuollon tukitoimena voidaan järjestää erilaisia palveluja lapsen ja perheen tukemiseksi asiakassuunnitelman mukaisesti. Niiden antamisesta tehdään erillinen päätös. Avohuollon tukitoimien määrä ja laatu vaihtelevat kunnittain, koska niiden tulee vastata lastensuojelun paikallista tarvetta. Hyvin toimivassa kunnassa muut hallintokunnat toimivat yhteistyössä sosiaaliviranomaisten kanssa perheiden auttamiseksi. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien järjestämisessä on myös järjestöjen panos arvokasta apua. (Taskinen 2007, 42.)

Lastensuojelulaki edellyttää, että kunnassa on käytettävissä ainakin seuraavat palvelut ja tukitoimet:

- Lasten päivähoito
- Lapsiperheiden kotipalvelu
- Tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen
- Lapsen tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä
- Tukihenkilö tai tukiperhe
- Lapsen hoitopalvelut ja terapia
- Perhetyö

- Koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon
- Vertaisryhmätoiminta
- Loma- ja virkistystoiminta (L417/2007, 36§.)

Lastensuojelussa kehitetään jatkuvasti uusia toimintamuotoja, joten on mahdollista, että kysymykseen voivat tulla myös muut lasta ja perhettä tukevat palvelut sekä tukitoimet. Kunnassa saattaa olla käytössä esimerkiksi seuraavanlaisia tukimuotoja: läheisneuvonpito, ratkaisukeskeisiä, taidelähtöisiä ja verkostotyö menetelmiä, kriisityötä, turvakoteja sekä vauvaperhetyötä. (Taskinen 2007, 43.)

Perheet ovat erilaisia ja kaikki eivät ole halukkaita samoihin tukitoimiin eikä yksi tukimuoto sovi kaikille. Usein onkin tarpeen etsiä ja kokeilla perheen kanssa sopivia vaihtoehtoja. Sopivia tukimuotoja voidaan tarpeen tullen räätälöidä niin, että perhe todella kokee saavansa apua ja että lapsen hyvinvointi turvataan. (Taskinen 2007, 42.)

5 PÄIVÄKOTI

”Varhaiskasvatus on lapsen eri elämämpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu ja yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Vanhemmat valitsevat lastensa varhaiskasvatuspalvelut.” (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002.)

1980-luvulla syntyi pienten lasten hoitolainsäädäntö, jonka myötä perheille syntyi subjektiivinen oikeus valita alle 3-vuotiaalle lapselle joko kotihoidon tuki tai paikka päivähoidossa. Kaikille alle kouluikäisille lapsille päivähoidosta tuli oikeus 1990-luvulla. Kunnilla on mahdollisuus järjestää päivähoito eri tavoin, joko omana palveluna, ostopalveluna tai myöntämällä perheille tukea yksityisen päivähoidon ostamiseen. (Lehto, Kananaja, Kokko & Taipale 2001, 59.)

5.1 Päiväkodin historia

1800-luvun alussa Robert Owen perusti ensimmäisen kasvatusorientoituneen pikkulastenkoulun Skotlantiin. Koulu oli tarkoitettu tehtaantyöläisten lapsille ennen varsinaiseen kouluun menoa. Sen tavoitteena oli tarjota lapsille terveellinen ja lämminhenkinen ympäristö. Tavoitteisiin kuului myös oleellisena osana tarjota lapsille päivittäinen ateria ja mahdollisuus nukkua. Pikkulastenkouluissa annettiin myös opetusta, mikä oli hyvin kurinalaista ja koulumaista. (Välimäki 1999, 79.)

Pikkulastenkoulut kantautuivat Englannista Ruotsin kautta Suomeen 1800-luvulla. Ensimmäinen pikkulastenkoulu perustettiin Kokkolaan vuonna 1839. 1840- ja 1850-luvuilla Suomeen oli jo perustettu lähemmäs kaksikymmentä pikkulastenkoulua. Pikkulastenkouluissa Suomessa noudatettiin samaa vuoropetusohjelmaa kuin Ruotsissa ja Englannissa. (Välimäki 1999, 80.)

Pikkulastenkoulu oli aikanaan huomattava edistysaskel pikkulapsipedagogiikassa, sillä ne olivat yhdistettyjä kouluja ja päivähoitopaikkoja ja niitä nimitettiin myös eräänlaisiksi päiväkodeiksi. Ne olivat lastentarhojen edeltäjiä niin Suomessa kuin

muualla maailmassakin. (Välimäki 1999, 81.) Pikkulastenkoulujen päämäärä oli kasvatuksellinen, siellä opeteltiin lauluja ja leikkejä, mutta pääpaino oli kuitenkin mekaanisen lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen opettelussa (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 46).

Lastentarhatoiminta syntyi rinnakkain yleisen kansanopetuksen kanssa kritiikkinä pikkulastenkouluja kohtaan. Saksalainen Friedrich Fröbelin katsotaan antaneen uuden suunnan kansainväliselle pikkulapsipedagogiikalle. Ensimmäisen lastentarhan hän perusti Saksaan vuonna 1840. Lastentarhaa pidettiin pohjana kouluun menemiselle. Valtion tuli järjestää kaikille lapsille yhteinen, kotikasvatusta täydentävä esiaste, sillä kaikissa yhteiskuntaluokissa nähtiin olevan kasvatuksessa vakavia puutteita. (Välimäki 1999, 83–84.)

Fröbelin mukaan lastentarhat tulivat tukemaan kotikasvatusta. Hän yhdisti kasvatussysteemissään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen. Fröbel oli kiinnostunut leikistä ja keskittyi lapsen kunkin kehitysvaiheen analysointiin. Fröbelin ohjelmaan sisältyi myös oppimaan oppiminen - henkisten toimintojen kehittäminen. (Helenius 2001, 52–54.) Fröbel piti olennaisen tärkeänä lapsen elämän kannalta varhaisvuosia. Hänen mukaansa tietoa ei tulisi antaa valmiiksi syötettynä vaan lasten tulisi saada hankkia tietoa itse omien aistihavaintojensa kautta. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 46–47.)

Helsingin molemmat pikkulastenkoulut muutettiin fröbeliläisiksi lastentarhoiksi vuosina 1862–1966. Lastentarhojen tulo Suomeen liittyi enemmän kansanopetukseen ja -valistukseen kuin hoidollisiin näkökohtiin. (Välimäki 1999, 91.) Lastentarhatoiminta kantautui Suomeen kaupungistumisen myötä, jolloin palveluja alettiin toteuttaa yhä korkeampia tarvehierarkian tasoja vastaavimmiksi ja myös lastentarhatoiminta nähtiin korkeatasoiseksi toiminnaksi. (Välimäki 1999, 39.)

Fröbelin ohjelma sai kritiikkiä sen jäykkyyden vuoksi. Ohjelman opetusketjussa ei saanut olla aukkoja, muuten se jäi vaillinaiseksi ja koko ohjelma menetti mielekkyytensä. Yksilöpedagogiikan alalla Fröbelin työn kriittinen jatkaja oli Montessori. Aikaisempi tiedonalapohjainen esiopetus kääntyi lapsen henkisten toimintojen kehittämiseksi ja leikkipedagogiikaksi kritiikin myötä. (Helenius 2001, 56.)

Vuonna 1973 voimaan tulleen päivähoitolain myötä käsite ”lastentarha” jäi historiaan ja lastenseimet ja – tarhat yhdistettiin päiväkodeiksi. Hoitopaikat päiväkodeissa olivat nyt kokopäiväpaikkoja. (Helenius 2001, 67–68.) Voimakas päivähoidon laadun kehittäminen alkoi niin ikään 1970-luvulla. Alle 3-vuotiaiden lasten kasvutoiminnan pedagogiseen kehittämiseen alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 48.)

Kasvatustoiminnasta alkoi tulla monissa päiväkodeissa liian aikuisjohtoista, koska lasten parhaaksi tarkoitetut ajatukset eivät käytännössä välttämättä toimineetkaan. Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus eivät palvelleetkaan lapsen omia kiinnostuksen kohteita ja tarpeita, vaan aikuinen tavallaan tiesi, mitä eri-ikäiset lapset tarvitsevat kehityksensä tueksi. 1980-luvulla alettiinkin miettiä uudelleen, miten päivähoito voisi palvella paremmin lasten tarpeita. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 48.)

5.2 Päivähoitolaki

Lasten päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä tai myös sitä vanhemmat lapset jos erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty. Lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen kasvatukselle ja hoidolle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan. (L36/1973.)

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Omalta osaltaan päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, monipuolisesti lapsen kehitystä tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. (L36/1973.)

Yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen päivähoidon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on otettava huomioon ja kunnioitettava

lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä tulee päivähoidon tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (L36/1973.)

5.3 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä sekä luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Tavoitteena on myös lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa ja moniammatillista yhteistyötä sellaisten eri palvelujen kesken, joiden avulla tuetaan lasta ja perhettä ennen kuin lapsi aloittaa koulun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita käytetään valtakunnallisen ohjauksen välineenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu valtioneuvoston periaatepäätöksen pohjalta 28.2.2002, jossa he hyväksyivät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa valtakunnallisesti lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden. Lisäksi jokaisella kunnalla on laajat mahdollisuudet organisoida varhaiskasvatuspalvelut perheitä parhaiten palvelevalla tavalla. Koska jokainen kunta on erilainen, on tärkeää, että jokaisessa kunnassa tarkennetaan varhaiskasvatuksen kuntakohtaiset strategiset linjaukset, jotka otetaan huomioon varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007.)

Kuntien tehtävänä on arvioida oman kuntansa varhaiskasvatuksen palvelujen toteutumista ja konkretisoida omassa suunnitelmassaan varhaiskasvatuksen sisällöt sekä toimintatavat eri toimintamuodoissa varhaiskasvatussuunnitelman perustei-

den pohjalta. Kuntien ja erillisten yksiköiden tulkittaessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, on keskeistä nähdä perusteet puitteiksi, joista keskustellaan ja jotka täsmennetään yhteisesti sovituiksi käytännöiksi ja toimintaperiaatteiksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007.)

6 LAPSEN KASVU JA KEHITYS

YK:n lapsen oikeuksien mukaan käsitteellä ”lapsi” tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta. Suomen lainsäädäntö noudattaa samaa määritettä. Päätösvalta alaikäisen asioissa kuuluu huoltajalle tai holhoojalle. (Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 2009.)

Lapsi kehittyy kokonaisvaltaisesti. Lapsen kehitykseen kuuluvat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys, jotka yhdessä muodostavat eheän, vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Muutokset yhdellä osa-alueella vaikuttavat aina toisiin osa-alueisiin. (Dunderfelt Tony 1999, 62–65.)

Lapsen kehitykseen vaikuttavat perintötekijät, ympäristö sekä ihmissuhteet. Perintötekijät asettavat rajat oppimisille, kasvulle ja kehitykselle. Ympäristö vaikuttaa kehityksen etenemiseen. Vanhempien tehtävänä onkin tarjota lapselle parhaat mahdolliset edellytykset kasvaa ja kehittyä. (Dunderfelt Tony 1999, 62–65.)

Vauvasta lähtien lapsi alkaa muodostaa kuvaa omasta minästä. Hänen muistiinsa alkaa tallentua varhaisia muistikuvia ympäröivästä maailmasta ja vuorovaikutustilanteista muiden ihmisten kanssa. Tärkeintä lapselle on vanhempien ja lapsen välillä tapahtuva keskinäinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen pohjalta lapselle alkaa kehittyä perusluottamus ja turvallisuus, jotka vaikuttavat hänen koko tulevaan elämään. Perusluottamus muodostuu siitä, miten hyvin vanhemmat kykenevät tyydyttämään lapsen tarpeet ja luomaan hänelle turvallisen elinympäristön. Perusluottamus siis syntyy, kun hän kokee tarpeensa tyydytetyiksi. Tarpeiden tyydyttämättä jääminen aiheuttaa pettymyksiä ja lapsi kokee epäluottamusta. Lapsi saattaa ahdistua sekä kokea epävarmuutta itseään ja ympäristöään kohtaan. Tätä vauvaiän ensimmäistä kehitysvaihetta pidetään yksilön persoonallisuuden kannalta tärkeimpänä vaiheena. (Munter 2003, 66–71.)

Varhainen vuorovaikutus on siis vauvan kehityksen kannalta korvaamatonta, sillä ihmisaivot eivät kehity ilman inhimillistä vuorovaikutusta. Vanhemmilla tulisi olla herkkyyttä huomata lapsen viestit ja vastata niihin lapsen näkökulmasta oikea-aikaisesti. Ennakointi ja rutiinit tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Kun

vanhempi vastaa vauvan itkuun tulemalla tämän luokse, oppii lapsi luottavaksi. (Järvinen 2008, 20–22.)

Toisessa vaiheessa noin 1-3-vuotiaana lapsi kamppailee itsenäisyytensä kanssa. Lapsi haluaa hallita omaa kehoaan ja toimia itsenäisesti. Lasta ei saa suojella liikaa vaan lapselle tulee sallia mahdollisuuksia epäonnistumiseen. Liika suojeleminen saattaa aiheuttaa myöhemmissä elämänvaiheissa ongelmia lapsen kohdatessa omien kykyjensä riittämättömyyttä. Samaan aikaan lapsen mielikuvitus alkaa kehittyä leikin kautta. Lapsi haluaa tietää ja oppia. Hänelle kehittyy kyky ilmaista itseään ja omaa tahtoa sekä hän on hyvin avoin ja utelias. (Lasten leikkiä 2009.)

Kolmas vaihe käsittää lapsen leikki-ikä, joka sijoittuu 3-6-vuoteen. Tällöin lapsi tutkii oma-aloitteisesti itseään ja ympäristöään. Lapsi pyrkii saavuttamaan itselleen asettamansa päämäärät, mutta ulkopuolisten rajoitukset saattavat estää hänen toimintaansa. Tässä vaiheessa lapsen psyykinen ja fyysinen kehitys on tarpeeksi kehittynyt itsenäiseen toimintaan eikä hän ole enää jokaisessa toiminnassaan riippuvainen hoitajastaan. Lapsi oppii uusia asioita samaistumalla vanhempiinsa ja matkimalla heitä. Hän oppii myös leikkimään toisten kanssa ja toimimaan ryhmässä. Lapsi hallitsee liikkeensä ja huomioi toisia ihmisiä. (Lasten leikkiä 2009.)

6.1 Lapsen kasvua ja kehitystä tukevat tekijät

Jokainen lapsi tarvitsee pysyviä, lämpimiä ja vastavuoroisia ihmissuhteita, joissa hän saa käytännössä usein kokea, että hänestä välitetään, häneen luotetaan ja hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on, vaikka kaikkia hänen tekojaan ei hyväksyttäisikään. (Hoivaan ja kasvaton 2009.)

Lapsi tarvitsee turvaa, läheisyyttä, hellyyttä ja huolenpitoa sekä iänmukaisia sääntöjä ja rajoja. Liikunta, uni ja lepo, ulkoilu, ravitsemus, leikki, ilo, puhtaus, suoja, oppiminen ja osallistuminen ovat hyvän arjen perusta. Vanhempien lisäksi lapsen kehityksen turvaamisessa myös koululla, päiväkodilla ja muulla ympäristöllä on tärkeä rooli. (Hoivaan ja kasvaton 2009.)

Ravitsemus on olennainen osa lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Hyvän ruokavalioiden perusedellytyksiä ovat ruoan monipuolisuus, säännölliset ruoka-ajat, laaduk-

kaat välipalat, napostelun välttäminen, omatoimisuuden salliminen sekä kiireetön, turvallinen ja opettelulle myönteinen ruokailutilanne. (Lapsen ravitsemus ja ylipainon ehkäisy 2009.)

Riittävä lepo ja uni edistävät lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Uni on tärkeää aivojen toiminnalle, koska tällöin mahdollistuu uuden oppiminen ja opitun muistiin painaminen. (Lapsen uni 2009.) Riittävä uni on myös lasten keskushermoston, oppimis- ja keskittymiskyvyn sekä elimistön immuunijärjestelmän kunnossapitoa ja huoltoa (Koivunen 2009, 37). Lapselle tärkeää kasvuun tarvittavaa hormonia erittyy unen aikana, hyvä uni edistää lapsen luovuutta, vaikuttaa keskittymiskyvyn ja mielialaan. Uni voi olla myös lapsen väline käsitellä vaikeita asioita ja pelkoja. Hyvin nukkunut lapsi on pirteä ja jaksaa leikkiä, unella on vaikutuksensa näin myös lapsen sosiaaliseen elämään ja itsetuntoon. (Lapsen uni 2009.)

Leikki on välttämätöntä lapsen kognitiiviselle, emotionaaliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Kyky erottaa ulkoinen todellisuus leikistä, kieli, syy-seuraus ajattelu, joustava yhdisteleminen, luova ajattelu ja ongelmanratkaisutaito kehittyvät lapsen leikkiessä. Leikin kautta esineiden käsittely- ja toimintatavat harjaantuvat, lapsi oppii yhteistoimintaa ja sääntöjä sekä tunteiden säätelyä. Leikki voi parantaa lapsen itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihinsä. (Leikki 2009.) Lapsi käyttää luovuuttaan leikkiessään, hän hyödyntää omia kokemuksiaan leikin rakenteina ja kehittää ongelmanratkaisutaitoaan (Koivunen 2009, 40). Leikki opettaa lasta ymmärtämään sosiaalista vuorovaikutusta, moraalia ja arvoja sekä vastaanottamaan empatiaa toisilta leikkijöiltä (Leikki 2009).

6.2 Päiväkodin merkitys lapsen kehitykselle

Päivähoidon ydintehtäviä ovat hoito, kasvatus ja opetus. Näiden kolmen lisäksi päivähoidon perustehtäviin voidaan lukea myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi. Osa-alueita on vaikea laittaa tärkeysjärjestykseen, sillä päivähoidossa ne voivat kaikki olla läsnä samaan aikaan. (Koivunen 2009, 11–12.)

Lapsen kunnioittaminen ja hänestä huolehtiminen ovat hoivaelementtejä, jotka ovat hyvinvoinnin ja suotuisan kehityksen perusasioita. Päivärutiinit ovat olennainen osa päiväkodin toimintaa. Säännölliset ruoka-ajat, riittävä uni ja ulkoilu kuu-
luvat jokapäiväiseen toimintaan. (Peltonen 2004, 31.)

Onnistumisen kokemukset lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat hänen minäkuvaansa positiiviseen suuntaan. Päiväkodissa lapsi voi saada onnistumisen kokemuksia ilman, että kasvattaja on suunnitellut niitä etukäteen tai niin, että ne on suunniteltu ja järjestetty lapselle tietoisesti. Onnistumisen kokemukset syntyvät, kun tehtävä tai toiminta on lapsen kehitystasolle sopivaa, hänen innostuneisuuttaan palkitaan ja suorituksista tai käyttäytymisestä kiitetään. (Koivunen 2009, 38–39.)

Leikki on lapsen tärkeä kehitystehtävä. Päiväkodissa kasvattajan läsnäolo lisää lasten turvallisuutta sekä mahdollisuutta leikin ohjaamiseen ja konfliktitilanteiden selvittämiseen. Päiväkodissa puhutaan sekä ohjatusta, että vapaasta leikistä. Vapaan leikin aikana lapset saavat itse päättää mitä leikkivät, kuitenkin kasvattajan valvonnan alaisena. Ohjatussa leikissä kasvattaja päättää leikin sisällön, paikan ja leikkikaverit. Musiikkisadut, musiikkiliikunta, sääntöleikit ja ohjatut ulkoleikit opettavat lasta keskittymään, vuorottelemaan ja noudattamaan sääntöjä. (Koivunen 2009, 40–41.)

Nykyisen oppimiskäsityksen mukaan lapsi ei opi ainoastaan aikuisen järjestämillä opetustuokiolla, vaan koko ajan kaikessa toiminnassa olemalla aktiivisesti mukana ja saamalla omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä oppimisympäristöstään vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Oppimiskäsitys ei kuitenkaan poista opetustuokioiden merkitystä. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien lasten on saatava ohjattua opetusta ja tukea hyvin suunnitelluissa ja strukturoiduissa pienryhmätuokioissa. Päiväkodissa kasvattajan tehtävä onkin luoda lapselle otollinen oppimisympäristö, jossa huomioidaan sekä oppimista vahvistavat että heikentävät tekijät. (Niemi 2000.)

Usein oletetaan, että lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät itsestään, toimiessa muiden lasten kanssa. Sosiaalisten taitojen oppiminen ei kuitenkaan tapahdu itsestään,

vaan niitä täytyy opetella. (Koivunen 2009, 42.) Kaverisuhteet vaikuttavat oleellisesti lapsen sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen identiteettikehitykseen. Niillä on merkitystä lapsen valmiuksien kehittymiselle ja tunne-elämälle. Ryhmässä saadut myönteiset ja kielteiset kokemukset kaverisuhteista muokkaavat lapsen kehitystä. Ryhmässä lapsella on mahdollisuus toimia vertaisryhmässä ja myönteisessä merkityksessä olla yhdenvertainen kaverinsa kanssa. Kaverisuhteiden vähyys tai vaikeudet sosiaalisissa taidoissa saattavat lisätä lapsen stressikokemusta. (Koivunen 2009, 52.)

Sosiaalinen osallistuminen ja osallisuus ovat yksi keskeisimmistä toiminnan motiiveista päiväkotiryhmässä. Päiväkodin lapsiryhmässä tapahtuu myönteisiä ryhmäilmiöitä. Lapsi oppii kommunikoidaan, ajattelemaan ja puhumaan toisten lasten kanssa. Hän oppii näkemään erilaisia lapsia, kuin itse on. Lapsi oppii, ettei voi aina vaikuttaa muiden tekemisiin ja toisaalta voi myös oppia toisilta. Yhteiset aikaansaannokset ja yhdessä tekemisen ilo ovat myös myönteisiä ilmiöitä. (Lehtinen 2003, 79–81.)

Omatoimisuuden harjoittelu on osa päiväkodin toimintaa. Lapsi harjoittelee itse selviytymään arjen erilaisista tilanteista, kuten pukemisesta, riisumisesta, WC:ssä käymisestä ja syömisestä sekä myös itsenäisten valintojen tekemisestä toiminnassaan. Omatoimisuuteen kannustaminen on tärkeää, mutta samalla on huomioitava lapsen realistiset kyvyt siihen. Auttamistilanteetkin ovat lapselle arvokkaita hoiva-tilanteita ja yksilöllisen huomion saamisen hetkiä, eivätkä lapsen taidot unohdu, vaikka häntä välillä autettaisiinkin. (Koivunen 2009, 56–57.)

6.3. Huolen puheeksi ottaminen päiväkodissa

Jokaisen päiväkodissa työskentelevän kasvattajan vastuulla on lasten hyvinvoinnista huolehtiminen (Vahtikari, Järvinen, Loimio, Magga, Niemenmaa & Listinmaa 2008). Heidän toiminnassaan on tärkeää välittämisen ilmapiiri, myönteinen asenne ja puheeksi ottamisen valmiudet. Puheeksi ottamisen tekee haasteelliseksi perheiden yhä vakavammat ongelmat. (Dallos & McLaughlin 1998, 26–27.)

Lapsen kertomiin asioihin tulee suhtautua vakavasti. Lapsen auttamisen ja tapauksen selvittelyn kannalta on tärkeää, että aikuinen, jolle lapsi uskoutuu, pysyy rauhallisena ja suhtautuu asiallisesti kuulemaansa. Aikuisen on hyvä kirjoittaa heti muistiin sanatarkasti, mitä lapsi on hänelle kertonut. Tilanteesta ja havainnoista keskustellaan oman työtiimin ja päiväkodinjohtajan kanssa. Syntyneestä huolesta on hyvä keskustella myös vanhempien kanssa. Heidän kanssaan voidaan sopia tarvittavista toimenpiteistä. Jos seurannankin jälkeen tilanne jatkuu samana tai pahenee, arvioidaan jatkotoimet ja lastensuojeluilmoituksen tarve. (Vahtikari, Järvinen, Loimio, Magga, Niemenmaa & Listenmaa 2008.)

Päiväkodin työntekijän on syytä huolestua ja tehdä lastensuojeluilmoitus, kun

- Lapsi on toistuvasti likainen, nälkäinen, väsynyt tai hänellä on epäasianmukainen vaatetus
- Lasta laiminlyödään, eikä hän saa ikätasonsa edellyttämää hoitoa
- Lasta pahoinpidellään tai käytetään seksuaalisesti hyväksi
- Lapsen käyttäytyminen muuttuu äkillisesti ja muutos kestää pidempään
- Lapsi käyttäytyy poikkeavasti
- Lapsi on turvaton ja pelokas
- Lapsi on itsetuhoinen (Vahtikari, Järvinen, Loimio, Magga, Niemenmaa & Listenmaa 2008.)

7 PÄIVÄKOTI AVOHUOLLON TUKITOIMENPITEENÄ

Alle kouluikäisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoidon. Lapsella, joka tarvitsee päivähoidon sosiaalisista tai kasvatuksellisista syistä, on erityinen oikeus päivähoidonpaikkaan. (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009.)

Lastensuojelun työntekijät voivat velvoittaa perhettä viemään lapsen päivähoidon, jolloin varmistetaan lapsen perustarpeiden tyydyttäminen (Koivunen 2009, 16). Lapsen ja perheen erityistarpeiden huomioiminen päivähoidon järjestettäessä on osa varhaista tukea lapselle (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009).

Päiväkotipaikan avulla pyritään kohentamaan lapsen elämänlaatua ja tuomaan säännöllisyyttä perheen elämänrytmiin. Päiväkodin perustehtävien tasokas hoitaminen on yksi tärkeimmistä keinoista lastensuojelullisiin erityistarpeisiin vastaamisessa. Hyvin koulutettu ja riittävästi resursoitu henkilökunta voi järjestää lapsen päivittäisen elämän turvallisesti ja stimuloivaksi. Päiväkodilla on myös hyvät mahdollisuudet auttaa lasta selviytymään varhain havaituista oppimisvaikeuksista, joiden hoitamattomuus syrjäytymiskiarteessä on ilmeinen. (Onnismäki 1999, 4.)

7.1 Päiväkodin keinot tukea avohuollon tukitoimenpitein sijoitettua lasta

Lastensuojelun tukitoimesta on viime aikoina tullut yksi päivähoidon perustehtävistä. Lastensuojelun tukimuodot päivähoidossa ovat päiväkotiryhmä itsessään sekä päivähoidossa annettava varhaiskasvatus ja esiopetus. Päiväkodin perushoito, päiväjärjestys, ihmissuhteet, turvallisuus sekä pedagoginen toiminta antavat lapselle tarvittavan tuen. Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu erityisesti virikkeiltään niukoista tai yksipuolisista oloista tulevien lasten kohdalla. (Koivunen 2009, 16.)

Päivähoidossa on otettu viime vuosina käyttöön lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdolliset erityisen tuen tarpeet. Kun päivähoidon järjestetään avohuollon tukitoimena, voidaan päivähoidossa huomioida myös ne erityiset tarpeet, jotka on kirjattu lapsen

lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009.)

Päivähoitoa voidaan käyttää avohuollon tukitoimena monin eri tavoin. Erityispäivähoito, erityislastentarhanopettajan tuki ja konsultaatio sekä varhaiskasvatuksen perhetyö ovat osa päivähoidon monimuotoisia keinoja, joilla voidaan tukea lasta ja perhettä. (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009.)

7.2 Päiväkodissa käytettäviä työmenetelmiä

Päivähoidossa käytetään erilaisia varhaisen tuen työskentelymalleja. Tärkeämpää kuin se, mitä menetelmää käytetään, on se, mihin tuloksiin menetelmää hyödyn-tämällä päästään. Eri työmenetelmiä voidaan muokata tilanteeseen sopiviksi. (Työmenetelmät 2008.)

Lasten osallisuutta ja lasten äänen kuulumista voidaan vahvistaa ottamalla työskentelyn apuvälineiksi pelejä ja leikkejä. Keskustelun lapsen kanssa voi avata nukkeleikin, sadutuksen, piirtämisen tai roolileikin avulla. Perheen valokuvia voidaan käyttää muistelutyön apuna. Vanhoista aikakauslehdistä otetuista kuvista voidaan työstää myönteisiä mielikuvia ja tulevaisuusorientaatiota tukevaa aarre-karttaa. (Työmenetelmät 2008.)

Lapsilähtöisen työskentelyn välineitä voidaan käyttää lasten, aikuisten tai koko perheen kanssa keskustelun eteenpäin viemiseksi. Näitä ovat esimerkiksi valo-voimapeli, tunnekortit sekä ajankäyttöympyrä. Vanhemmuuden roolikartta, verkostokartta ja erilaiset kortit ovat välineitä, joiden avulla voidaan nostaa perheen arkeen konkreettisesti vaikuttavia asioita yhteiseen pohdintaan. (Tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen 2008.)

7.2.1 Käsikynkkä

Eräs Vaasan päiväkotien käyttämä keino vanhemmuuden tukemiseksi on Hämeenlinnassa vuonna 1995 kehitetty Käsikynkkä-menetelmä. Käsikynkän tarkoitus on tukea vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Menetelmä perustuu pragmaattiseen teoriaan. Pragmaattisen teorian mukaan puhe ja kieli kehittyvät

osana vuorovaikutuksen kokonaisuutta. Keskeistä on, että ohjaajat kannustavat vanhempia toimimaan lastensa kanssa ja suunnittelevat toimintaa yhdessä vanhempien kanssa. Käsikynkkä-menetelmässä ei jätetä vanhempia sivusta seuraajiksi, vaan heillä on toimijan rooli oman lapsensa kehityksen tukijana. (Käsikynkkä 2009.)

Käsikynkkä-ryhmiin osallistuvat vanhemmat yhdessä lasten kanssa. Ryhmässä vanhempi voi antaa jakamatonta huomiota lapselle, ja saada tukea vuorovaikutussuhteen kehittymiselle. Rakenne toistuu joka kokoontumiskerralla samanlaisena. Ensimmäisen tunnin ajan vanhemmat toimivat yhdessä lasten kanssa ja toiseksi tunniksi jakaannutaan vanhempien ja lasten vertaisryhmiin. (Käsikynkkä 2009.)

Käsikynkän toimintaa havainnollistetaan kuvilla. Kosketus- ja kontaktileikeillä luodaan kokonaisvaltaisen viestinnän kokemusta lapsen ja vanhemman välille. Ohjelmaan kuuluu myös lapsen ja vanhemman välinen kahdenkeskinen leikki- tai pelihetki. Vanhempi voi vaikuttaa lapsen kielelliseen, kognitiiviseen ja tunne-elämän kehitykseen osallistumalla lapsen leikkiin. Keskeistä on vuorovaikutuksen syveneminen, sekä yhteisen ilon ja leikillisyyden löytäminen. (Käsikynkkä 2009.)

7.3 Päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö

Stakesin julkaisemasta Onnismaan tutkimuksesta kävi ilmi, että päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö on ongelmallista, silloin kun päiväkodissa on tunne, että lastensuojelun työntekijät eivät ymmärrä eivätkä arvosta päiväkodin varsinaista osaamista. He saattavat asettaa suuria odotuksia päiväkodilta sellaisissa asioissa, joihin päiväkoti ei kykene vastaamaan. Lastensuojelu voi odottaa sellaista todistusaineistoa, mitä päiväkoti ei pysty hankkimaan, kuten tietoa siitä, mitä lapsen kotona tapahtuu iltaisin. Päiväkotihenkilöstö kokee myös olevansa altavastaajan roolissa lastensuojeluun nähden. (Onnismaa 1999, 53–59.)

Roolijako lastensuojelun ja päiväkodin välillä koetaan tärkeäksi asiaksi. Päiväkotihenkilöstö haluaa tietää selkeästi, mitkä ovat heidän tehtäviään ja tavoitteitaan, että voitaisiin toimia yhdessä lapsen parhaaksi. Toivottavaa on molemminpuoli-

nen tiedottaminen ja ajan tasalla pysyminen. Jos roolijako ja tiedonkulku ovat kohdallaan, niin yhteistyökin toimii. (Onnismaa 1999, 53–59.)

8 TUTKIMUSTYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa päiväkoteihin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tilannetta Vaasassa. Päämääränä oli saavuttaa yleinen kuva käsitteistä lastensuojelu ja päiväkotitoimi sekä siitä, miten näiden yhdistäminen käytännössä toimii Vaasassa ja mitä kehittämistarpeita päiväkodin puolelta nousee esiin. Tutkimus on siis rajattu koskemaan ainoastaan päiväkotien näkökulmaa ja se on tehty vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen.

Lastensuojelun tukitoimesta on viime aikoina tullut yksi päivähoidon perustehtävistä (Koivunen 2009, 16). Tutkimus oli tästä syystä ajankohtainen, sillä aiheesta löytyy toistaiseksi vähän tutkimustietoa ja kirjallisuutta. Tavoitteena olikin tutkia myös lastentarhanopettajien tietoja ja taitoja, asenteita sekä resursseja työskennellessä lastensuojelun asiakkaana olevien lasten parissa.

Ennakkokäsityksen mukaan päiväkotitoimi kykenee tarjoamaan lapsen kehitykselle suotuisat kasvuolosuhteet ja niitä turvaavia tekijöitä, kun nämä jostain syystä kotioissa ovat vaarantuneet. Opinnäytetyön avulla kartoitettiin päiväkodin tarjoamia tukimuotoja ja keinoja vaikuttaa lapsen hyvinvointiin sekä sitä, mikä merkitys päiväkodissa tapahtuvalla varhaiskasvatuksella lapselle on.

Kyselykaavakkeita tehdessä haluttiin myös nostaa esiin lapsi. Onko päiväkotitoimi sijoittaminen lapsen edun mukaista ja miten lapsi päiväkotitoimiin sopeutuu? Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotitoimiin sijoitetut lapset ovat usein eri asemassa muihin lapsiin verrattuna, sillä heillä on taustallaan rikkonainen lapsuus. Tämä saattaa vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin, kehitykseen sekä itsetuntoon. Miten päiväkodin muut lapset suhtautuvat avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuun lapseen?

Yhtenä osa-alueena pyrittiin myös tarkastelemaan päiväkodin ja vanhempien välistä yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. Tavoitteena oli siis selvittää voiko kasvatuskumppanuus olla tasavertaista lapsen ollessa avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuna päiväkotitoimiin, jolloin lapsen päiväkotitoimiin tulo ei tapahdukaan vanhempien omasta vapaasta tahdosta.

Käytännössä opinnäytetyön tarkoituksena oli siis selvittää onko päiväkotiyhteistyö avohuollon tukitoimenpide ja ajankohta sekä lapsen, että vanhempien ja päiväkodin etuja. Tutkimuksessa pyrittiin myös saamaan selville miten toimintaa tulisi kehittää, jotta se vastaisi yhä enemmän lapsen tarpeita, tukisi vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja antaisi päiväkodille valmiuksia toimia haastavissa tilanteissa.

8.1 Aiheen valinta

Sosiaalihuollon palvelujen hajanaisuudesta on noussut esiin kritiikkiä. Asiakkaat joutuvat hakemaan palveluja monilta eri tahoilta. Yhteistyö on varsin rajoittunutta jo eri sijaintien kannalta sekä vaitiolovelvollisuuden rajoitusten vuoksi. Aiheesta on keskusteltu useasti mediassa ja siksi se valittiin opinnäytetyön aiheeksi. Tärkeää etenkin sosiaalialalla on moniammatillinen ja tiivis työskentely eri yhteistyötahojen kanssa, jotta asiakkaan tarpeisiin kyetään vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Opinnäytetyöaihetta valittaessa, ei löytynyt juurikaan tutkimus- ja teorian tietoa avohuollontukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten asemasta, tilanteesta ja saamasta tuesta. Varhainen puuttuminen etenkin lastensuojelussa on tärkeää. Tämän vuoksi nostettiin opinnäytetyön avulla esiin yksi avohuollontukimuoto, ja tutkittiin sen vaikutuksia lapsen ja perheen tilanteeseen. Ennaltaehkäisevän työn merkitys korostuu, kun kyseessä on lapsi. Toivottavaa on, että opinnäytetyöstä olisi hyötyä yhteiskunnallisesti ja että se tarjoaisi uusia näkökulmia lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi.

8.2 Tutkimustyön kuvaus

Ennen tutkimustyön aloittamista annettiin tutkimuslupaa Vaasan kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta (LIITE 1). Tutkimuslupa-anomus hyväksyttiin ja lupa saatiin kirjallisesti 18.8.2009 (LIITE 2).

Tutkimus toteutettiin postitse kyselykaavakkein (LIITE 3). Kyselykaavake toimitettiin jokaiseen Vaasan suomenkieliseen päiväkotiin, jonka avulla pyrittiin saamaan kokonaiskuva päiväkotiin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten

määrästä. Ottamalla mukaan jokainen suomenkielinen päiväkotiki, kartoitettiin myös kuinka yleistä avohuollon tukitoimenpitein lapsen sijoittaminen päiväkotiin Vaasassa on.

Tutkimus toteutettiin 1.9.–15.9.2009 välisenä aikana. Kyselykaavakkeita postitettiin 24 ja mukaan laitettiin postimerkillä varustettu vastauskuori sekä saatekirje, josta kävi ilmi ketkä tutkimuksen suorittavat ja miksi se tehdään (LIITE 3). Vastauksia saatiin yhteensä 11 (45,9 %) viimeiseen ilmoitettuun vastauspäivään mennessä. Koska vastauksia oli tullut tutkimustulosten luotettavuuden kannalta vähän, pyydettiin sähköpostitse (LIITE 4) päiväkoteja vastaamaan kyselyyn mahdollisimman pian. Tämän jälkeen saatiin vielä kaksi (8,3 %) vastausta lisää.

8.3 Tutkimuksen kohderyhmä

Kyselykaavake suunnattiin lastentarhanopettajille, sillä heillä on päiväkodissa kasvatuksellinen vastuu. Lastentarhanopettajat ovat juuri niitä henkilöitä, jotka toimivat avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten asioissa yhteistyössä lastensuojelun sekä perheiden kanssa. Näin ollen he ovat kyvykkäimpiä vastaamaan kyselykaavakkeeseen, vaikka toki koko päiväkodinhenkilökunta työskentelee yhdessä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Lastentarhanopettajan pedagoginen rooli ja yhteistyössä vanhempien kanssa toteutettavat lasten varhaiskasvatussuunnitelmat vaikuttivat myös päätökseen suunnata kyselykaavake lastentarhanopettajille, koska haluttiin kartoittaa lastentarhanopettajien tietämystä, kokemusta, osaamista ja asenteita työskenneltäessä avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten parissa.

Kiinnostus lastentarhanopettajiin tutkimuksen kohteena tuli myös oman ammatti-identiteetin kautta, sillä myös sosionomeilla on mahdollisuus saada lastentarhanopettajan pätevyys. Haastatteleamalla lastentarhanopettajia kehitettiin siis myös omia valmiuksia toimia lastentarhanopettajana.

8.4 Tutkimuksen tehtävä ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda kokonaisvaltainen kuva päiväkotiin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tilanteesta Vaasassa. Tutkimuksen avulla pyrittiin osoittamaan mitä tukea ja turvaa lapsi päiväkotipäivän aikana tarvitsee, miten päiväkotikiikenee vastaamaan lapsen tarpeisiin ja miten kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa toimii. Tavoitteena oli, että tutkimuksen avulla olisi mahdollista löytää uusia keinoja kohdata avohuollon tukitoimenpitein sijoitettu lapsi päiväkodissa ja tuoda esiin uusia näkökulmia siinä esiintyvien haasteiden minimoimiseksi. Pyrittiin siis löytämään ne mahdolliset kehittämisalueet joihin puuttumalla lapsen hyvinvointi kyetään turvaamaan entistä paremmin.

Tutkimus rakennettiin kartoittavan tutkimuksen keinoin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 138). Aluksi pyrittiin kartoittamaan mitkä tekijät ovat johtaneet siihen, että lapsi on avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettuna, miten lapsi on ryhmään sopeutunut sekä mitä mahdollisia puutteita hänen psykofyysissosiaalisessa kehityksessä on. Olettamuksena oli, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset kohtaavat muita lapsia useammin ongelmia kasvun ja kehityksen eri osa-alueilla.

Pyrkimyksenä oli myös kartoittaa avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten sekä ”normaali” lasten eroavaisuuksia. Näin tuen tarpeen selvittäminen ja erilaisien tukimuotojen löytäminen kohdentuisi vastaamaan juuri avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tarvetta.

Tutkimusongelmana nähtiin se, että onko päiväkodilla ylipäättään mahdollisuuksia vaikuttaa lapsen ja perheen ongelmiin. Onko päiväkodista siis hyötyä lapsen kasvulle ja kehitykselle? Mitä tukimuotoja päiväkotikiikentää tukeakseen ja turvataksseen lapsen hyvinvoinnin? Mikä on varhaisen puuttumisen merkitys ja olisiko tarvetta jo aikaisempaan ennaltaehkäisevään toimintaan?

9 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen sekä tutkittavaa aihetta pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä valittiin, koska tavoitteena oli kuvata päiväkohtiin avohuollontukitoimenpitein sijoitettuja lapsia, ja ymmärtää heidän tilannettaan kokonaisvaltaisesti. Avoimien kysymysten avulla pyrittiin tarjoamaan mahdollisuus syventyä kysymyksiin laaja-alaisemmin, kuin kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus antaa. Aiheen kannalta nähtiin tärkeämmäksi saavuttaa syvällisempiä vastauksia kuin lukumääriä.

9.1 Sisällönanalyysi

Kyselylomakkeiden analysointikeinona käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisessä rajataan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Aineistosta pelkistetään tutkimustehtävälle olennaiset alkuperäisilmaukset. Aineiston ryhmittelyssä kerätyt ilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään luokaksi ja nimetään luokka sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnissa jatketaan edelleen luokkien yhdistelemistä niin kauan, kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–114.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa siis yhdistellään käsitteitä ja sitä kautta saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkinnaan, jossa edetään kokemuseräisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.) Tavoitteena oli en-

nen kaikkea tutkimustuloksia käsiteltäessä säilyttää analysoiva tapa käsitellä aineistoa, niin että siitä näkyvät teorian ja aineiston tiivis yhteys.

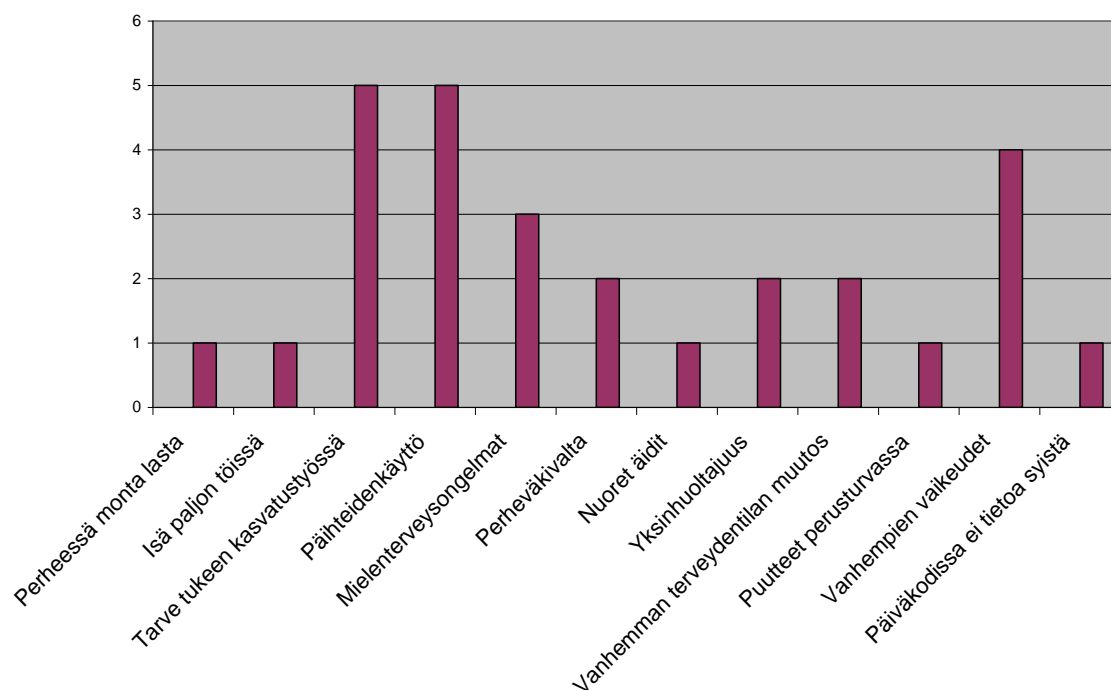
10 TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI

Palautuneet kyselylomakkeet luettiin huolellisesti useaan otteeseen, jotta saataisiin hyvä ja selkeä yleiskuva vastauksista. Vastauksia saatiin yhteensä 13 päiväkodista. Kyselykaavakkeita lähetettiin 24 päiväkotiin, joten tutkimuksen vastausprosentti oli 54,2. Kolmestatoista vastaajasta kymmenellä oli kokemusta avohuollon tukitoimenpitein sijoitetuista lapsista päiväkodissa. Analysoinnissa käytettiin näitä kymmentä vastausta.

Kaikki kysymykset (LIITE 3) koskevat avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuja lapsia tai heidän huoltajiaan. Kursivoitu teksti on suoraa lainausta kyselykaavakkeista.

Kuuden kvalitatiivisen kysymyksen alussa kyselykaavakkeessa oli kvantitatiivinen kysymys. Näitä ei lähdetty analysoimaan, koska koettiin että ne eivät ole tutkimuksen kannalta merkittäviä.

10.1 Avohuollon tukitoimenpiteisiin johtaneet tekijät

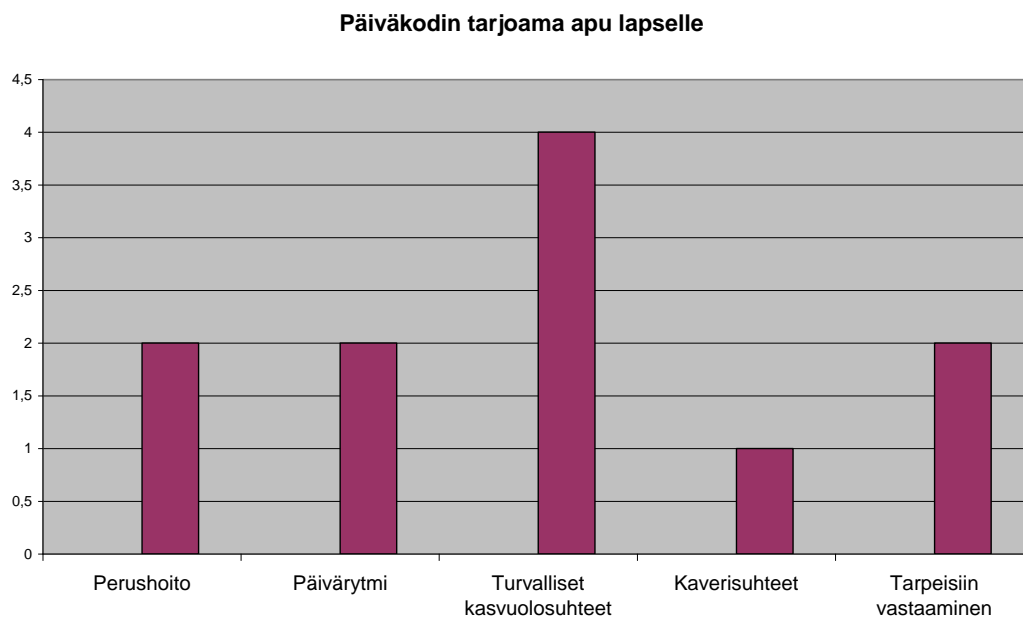
Lain mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä (Taskinen 2007, 41). Erilaisia avohuollon tukitoimenpiteisiin johtaneita tekijöitä oli kyselykaavakkeiden mukaan useita. Yleisimmät syyt lastensuojelun asiakkuuteen olivat tarve tukeen kasvatustyössä sekä päihteidenkäyttö.

Päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet Suomessa 2000-luvulla. *”Perheen huume/alkoholiongelman vuoksi.”* Vaaditaan laaja-alaista ja ennaltaehkäisevää työtä, että haasteisiin kyettäisiin puuttumaan riittävän ajoissa, niin että lapselle ei aiheutuisi siitä ongelmia. Päiväkodin tehtävänä ei ole hoitaa päihde- tai mielenterveysongelmia, jotka ovat yleensä pitkäaikaisia ja moninaisia. Herää kysymys onko päiväkotitällöin lapselle tukitoimena riittävä? Mitä tapahtuu kun päiväkotiaika loppuu, kykeneekö koulu tarjoamaan lapselle saman tuen ja perushoidon?

Jopa puolessa vastauksista mainittiin huoltajien tarve tukeen ja ohjaukseen kasvatustyössä. *”Lapselta puuttui perusturva (vaatteet, ruoka puutteellisia)”* Lapsen kehitykseen kuuluvat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kehitys, jotka yhdessä muodostavat eheän, vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Muutokset yhdellä osa-alueella vaikuttavat aina toisiin osa-alueisiin. (Dunderfelt 1999, 62–65.) Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehävässä sekä yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. (L36/1973.)

Mielenkiintoista oli, että päiväkodilla ei välttämättä ole tietoa, että lapsi on lastensuojelun asiakas. *”Päiväkotiin ei aina tule välttämättä tietoa että perhe/lapsi on lastensuojelun asiakkaana.”* Kenen etua tämä palvelee? Miten päiväkotit osaa tarjota lapselle tukea, jos tietoa erityisen tuen tarpeesta ei ole?

10.2 Perheen ongelmaan saatu apu

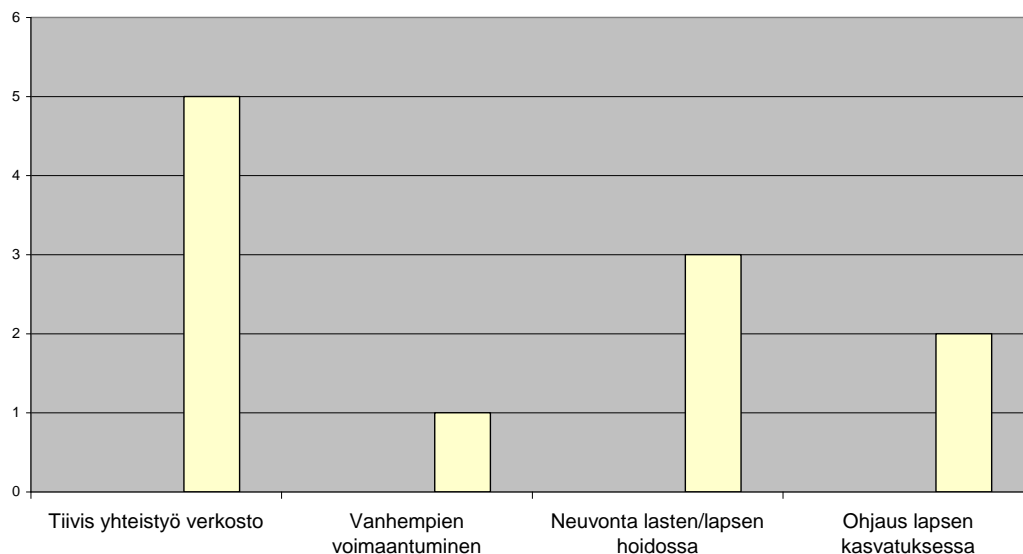

Jokaisen päiväkodissa työskentelevän kasvattajan vastuulla on lasten hyvinvoinnista huolehtiminen (Vahtikari, Järvinen, Loimio, Magga, Niemenmaa & Listennmaa 2008). Vastauslomakkeista kävikin ilmi, että päiväkotiryhmä pyrkii tarjoamaan lapselle ennen kaikkea mahdollisimman hyvät edellytykset normaalin kasvun ja kehityksen tukemiseksi. *”Turvalliset aikuiset, säännöllinen rytmi, lapsen tarpeiden kuuleminen ja niihin vastaaminen.”*

Tarpeiden tyydyttämättä jääminen aiheuttaa pettymyksiä ja lapsi kokee epäluottamusta. Lapsi saattaa ahdistua sekä kokea epävarmuutta itseään ja ympäristöään kohtaan. (Munter 2003, 66–71.) Päiväkotiryhmä pyrkii antamaan lapselle positiivisia kokemuksia itsestään ja ympäristöstään vastapainoksi kodin ongelmalliselle ilmapöydälle.

Liikunta, uni ja lepo, ulkoilu, ravitsemus, leikki, ilo, puhtaus, suoja, oppiminen ja osallistuminen ovat hyvän arjen perusta (Hoivaan ja kasvaton 2009). Usein lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen perushoidossa esiintyy puutteita. Päiväkotiryhmä pyrkii paikkaamaan niitä turvatakseen lapsen hyvinvoinnin. *”Lapsi sai lämpimän ruoan. Varavaatteet omien lisäksi.”*

Päiväkodin tarjoama apu perheelle

Päivähoidon perustehtäviin voidaan lukea myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi (Koivunen 2009, 11–12). Päiväkodin tehtäväksi lastentarhanopettajat nostivat kyselykaavakkeissa esiin lasten huolenpidon lisäksi myös tiiviin yhteistyöverkoston, lasten huoltajien neuvonnan ja ohjauksen lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä tehtävissä sekä huoltajien omien voimavarojen sekä kyvykkyyden lisäämisen. *”Olemme voineet ohjata ja neuvoa arkipäivän toimissa, lasten hoidossa ja kasvattamisessa. Vaadittu osallistumista oman lapsensa hoitoon kotona.”*

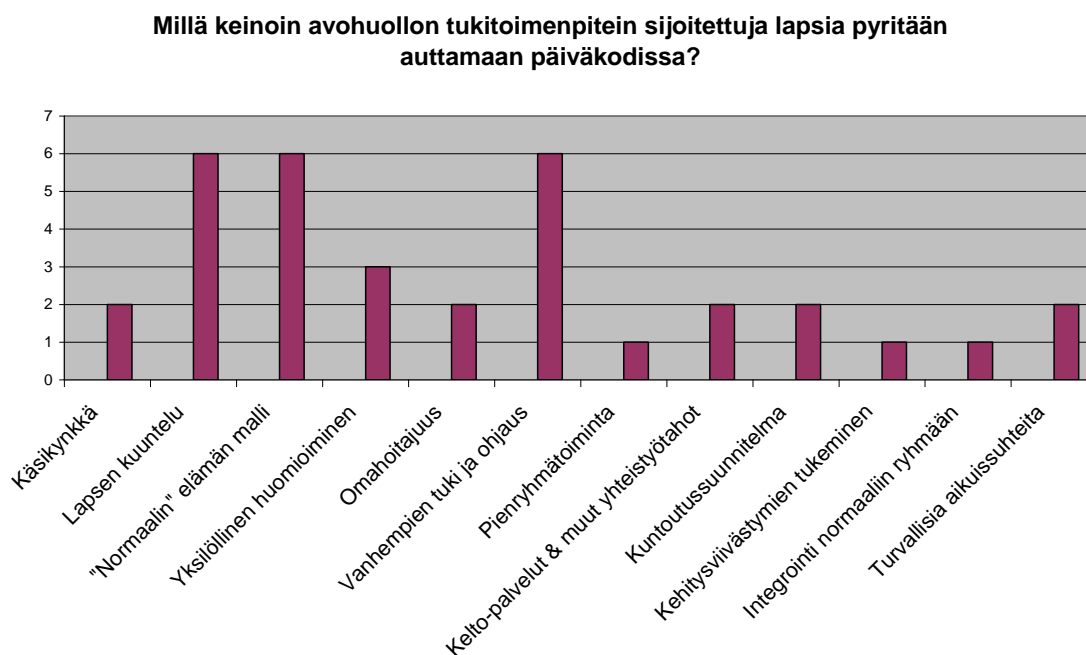
Päiväkoti ei pyri ainoastaan lapsen hyvinvoinnin edistämiseen vaan koko perheen omien voimavarojen lisäämiseen. Päiväkodin henkilökunta tekee siis hyvin monimuotoista ja haastavaa kasvatus- ja ohjaustyötä, jossa huomio kiinnitetään etupäässä lapseen, mutta myös perheeseen. *”Kun vanhemmat tai vanhempi on saatu jaloilleen ovat lapsetkin voineet paremmin.”*

Tähän kaikkeen vaaditaan tiivistä yhteistyöverkostoa eri palveluiden välillä. *”Ollaan pidetty yhteisiä kokouksia perheen, avohuollon ja päivähoidon väen kanssa ja yhdessä mietitty keinoja, miten voidaan vanhempia tukea ja auttaa.”*

”Perheen tilanne ei ole muuttunut vuosien aikana paremmaksi vaan ongelmat lisääntyvät.” Herää kysymys, onko päiväkotia avohuollon tukitoimena tällaisessa

tilanteessa riittävä toimenpide? Onko oikein, että päiväkodilla on käytännössä täysi vastuu lapsen hyvinvoinnista? Tilanteessa, jossa päiväkodin apu ei vuosienkaan jälkeen riitä, olisi aiheellista harkita jo muita lastensuojelun keinoja.

10.3 Päiväkodin keinot auttaa lasta

Päivähoitoa voidaan käyttää avohuollon tukitoimenpiteinä monin eri tavoin. Erityispäivähoito, erityislastentarhanopettajan tuki ja konsultaatio sekä varhaiskasvatuksen perhetyö ovat osa päivähoidon monimuotoisia keinoja joilla voidaan tukea lasta ja perhettä. (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009.) Kyselykaavakkeissa nousikin esiin monia eri keinoja tukea lasta. Jokaisella päiväkodilla näyttäisi olevan omat vakiintuneet käytäntönsä avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Päivähoidossa käytetään erilaisia varhaisen tuen työskentelymalleja. Tärkeämpää kuin se, mitä menetelmää käytetään, on se, mihin tuloksiin menetelmää hyödyn-tämällä päästään. Eri työmenetelmiä voidaan muokata tilanteeseen sopiviksi. (Työmenetelmät 2008.)

Tärkeimmäksi korostui tiivis yhteistyö eri tahojen kanssa. Vaasassa on tarjolla lapsille ja perheille monia erityispalveluita. Näiden avulla voidaan tukea ja auttaa lasta sekä perhettä. *”Kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut, perheneuvo-la, terveydenhoitaja ja puheterapeutti.”* Moniammatillisen yhteistyön merkitys nousee esiin erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla. Tiiviillä yhteistyöllä, jokainen työntekijä saa hyvän kokonaiskuvan lapsesta ja voi näin tarjota lapselle omaa erityisosaamistaan.

Päiväkotipaikan avulla pyritään kohentamaan lapsen elämänlaatua ja tuomaan säännöllisyyttä perheen elämänrytmiin. Päiväkodin perustehtävien tasokas hoitaminen on yksi tärkeimmistä keinoista lastensuojelullisiin erityistarpeisiin vastaamisessa. (Onnismaa 1999, 4.) *”Annamme lapselle normaalin elämän mallin.”* Päiväkodin tarjotessa lapselle normaalin elämän mallin, lapsi saa elämäänsä säännöllisyyttä ja rutiineja, perushoidon ja kokemusta turvallisista aikuissuhteista, joka toimii tukena lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä.

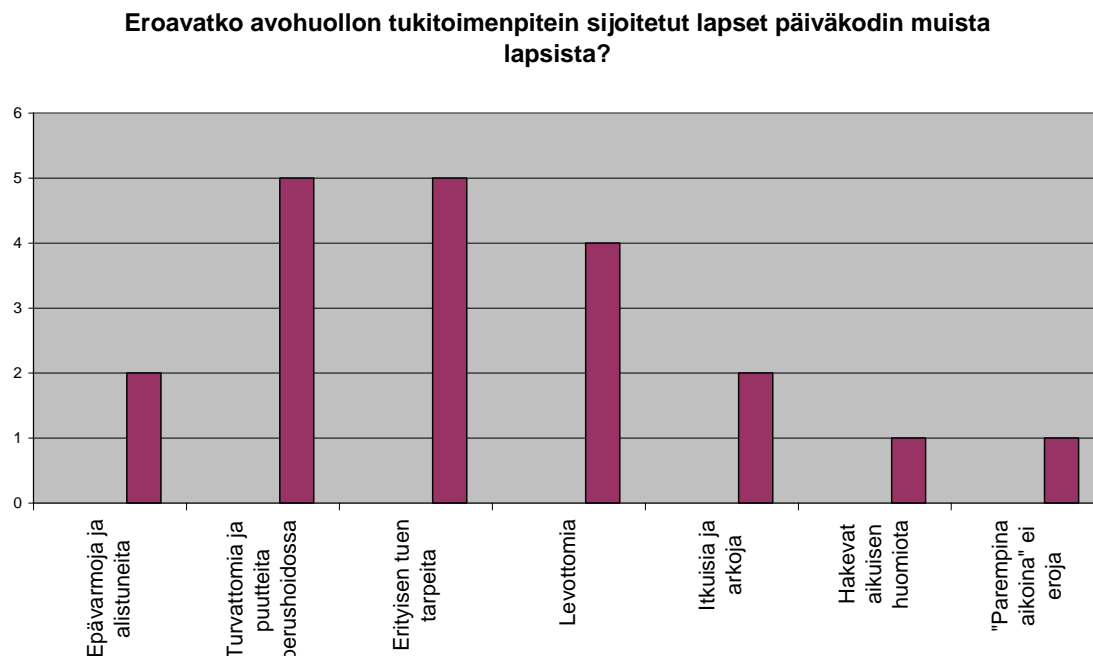
Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien lasten on saatava ohjattua opetusta ja tukea hyvin suunnitelluissa ja strukturoiduissa pienryhmätuokiossa (Koivunen 2009, 42). Pienryhmätoiminnan avulla kuunnellaan lasta, tuetaan johdonmukaisesti sekä huomioidaan hänen yksilölliset tarpeensa. Päiväkodissa saattaa myös olla käytössä omahoitaja-systeemi, joka takaa sen, että perheellä on päiväkodissa henkilö johon turvautua ja luottaa lasta koskevissa asioissa. Omahoitaja-systeemin hyvänä puolena voidaan nähdä myös se, että päiväkodissa on henkilö joka varmasti on selvillä lapsen tilanteesta sekä hänen erityistuen tarpeestaan. Omahoitaja suorittaa perheen luona tapahtuvia kotikäyntejä, jotka osaltaan rakentavat luottamuksellisen kasvatuskumppanuuden syntyä päiväkodin ja perheen välillä sekä auttaa päiväkotia ymmärtämään lapsen käyttäytymistä.

”Antamalla enemmän läheisyyttä lapselle.” Lapsi tarvitsee osakseen paljon hellyyttä ja läheisyyttä. Rikkonaisessa kodissa nämä tekijät voivat jäädä vähemmälle huomiolle. Kyselykaavakkeissa nousikin esiin aito välittäminen ja halu antaa lapselle aikaa ja läheisyyttä. *”Tarjotaan syliä ja rajoja sekä kontaktia turvalliseen aikuiseen.”*

Päivähoidossa on otettu viime vuosina käyttöön lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdolliset erityisen tuen tarpeet. Kun päivähoitoa järjestetään avohuollon tukitoimena, voidaan päivähoidossa huomioida myös ne erityiset tarpeet, jotka on kirjattu lapsen lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. (Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009.) *”Jos lapsella on erityisen tuen tarvetta, tehdään kuntoutussuunnitelma ja tuen tarpeeseen vastaava menetelmä, jota toteutetaan lapsen kanssa sovitusti.”* Päiväkodilla on myös hyvät mahdollisuudet auttaa lasta selviytymään varhain havaituista oppimisvaikeuksista, joiden hoitamattomuus syrjäytymiskiarteessä on ilmeinen (Onnismaa 1999, 4). *”Kehitetään mahdollisia viivästyneitä kehityksen osa-alueita.”* Vanhempien voimavarojen ollessa heikot, on päiväkodilla suuri vastuu kiinnittää huomiota ja reagoida lapsen kehitysviivästymiin.

Vanhempien tehtävänä on tarjota lapselle parhaat mahdolliset edellytykset kasvaa ja kehittyä (Dunderfelt 1999, 62–65). Lastensuojelun asiakkaana olevat huoltajat tarvitsevat usein tukea kasvatustehtävässään. *”Vanhempia tukemalla autetaan myös lasta.”* Päiväkoti tarjoaakin huoltajille erilaisia tukitoimia vanhemmuuden vahvistamiseksi ja tukemiseksi. *”Hoito- ja kasvatuskeskustelut vanhempien kanssa.”* Vanhemmilla ei aina ole taitoa eikä osaamista lapsen kasvatuksesta ja siitä, mitä lapsi tarvitsee. Päiväkodilla on käytössä erilaisia mallittamisen tukimuotoja, joiden avulla vahvistetaan lapsen ja huoltajan välistä vuorovaikutusta. *”Vanhemmille opastusta ja ohjausta keskustelujen ja mallittamisen kautta, esimerkiksi käsitkynkkäryhmät.”*

10.4 Avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten ja muiden päiväkotilasten eroavaisuudet

Vastanneista 50 % olivat sitä mieltä, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset eivät eroa päiväkodin muista lapsista. Vastanneista 50 % olivat sitä mieltä, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset eroavat muista lapsista ja näitä syitä on käsitelty yllä olevassa taulukossa. Tarkoituksena oli tuoda esiin niitä kasvun ja kehityksen vaurioita, joita avohuollon tukitoimenpitein sijoitetulla lapsella saattaa olla turvattomuuden ja epämääräisten kotiolojen vuoksi, verrattaessa ”normaali” lapseen.

Huoltajien kanssa käytävän vuorovaikutuksen pohjalta lapselle alkaa kehittyä perusluottamus ja turvallisuus, jotka vaikuttavat hänen koko tulevaan elämään. Perusluottamus muodostuu siitä, miten hyvin vanhemmat kykenevät tyydyttämään lapsen tarpeet ja luomaan hänelle turvallisen elinympäristön. Perusluottamus siis syntyy, kun hän kokee tarpeensa tyydytetyiksi. (Munter 2003, 67–71.) Vastauksista kävi ilmi, että joidenkin lasten kohdalla perusluottamusta ei ole syntynyt, sillä lapset ovat epävarmoja, alistuneita, itkuisia sekä arkoja. *”Alistuneita ja arkoja, jotka jännittävät uusia tilanteita.”* Päiväkodilla on mahdollisuus tarjota lapselle

onnistumisen kokemuksia, jotka lisäävät lapsen itseluottamusta ja vahvistavat hänen minäkuvaansa positiiviseen suuntaan (Koivunen 2009, 38–39).

Jokainen lapsi tarvitsee pysyviä, lämpimiä ja vastavuoroisia ihmissuhteita, joissa hän saa käytännössä usein kokea, että hänestä välitetään, häneen luotetaan ja hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. (Hoivaan ja kasvaton 2009.) Useassa vastauksessa nousi esiin lapsen turvattomuus. *”Hakevat aikuisten huomiota.”* Jos lapsella ei ole muodostunut turvallista kiintymyssuhdetta huoltajiin, pyrkii hän löytämään turvaa päiväkotihenkilökunnasta. Herää kysymys miten päiväkotipystyy vastaamaan tähän suurien ryhmäkokojen vuoksi?

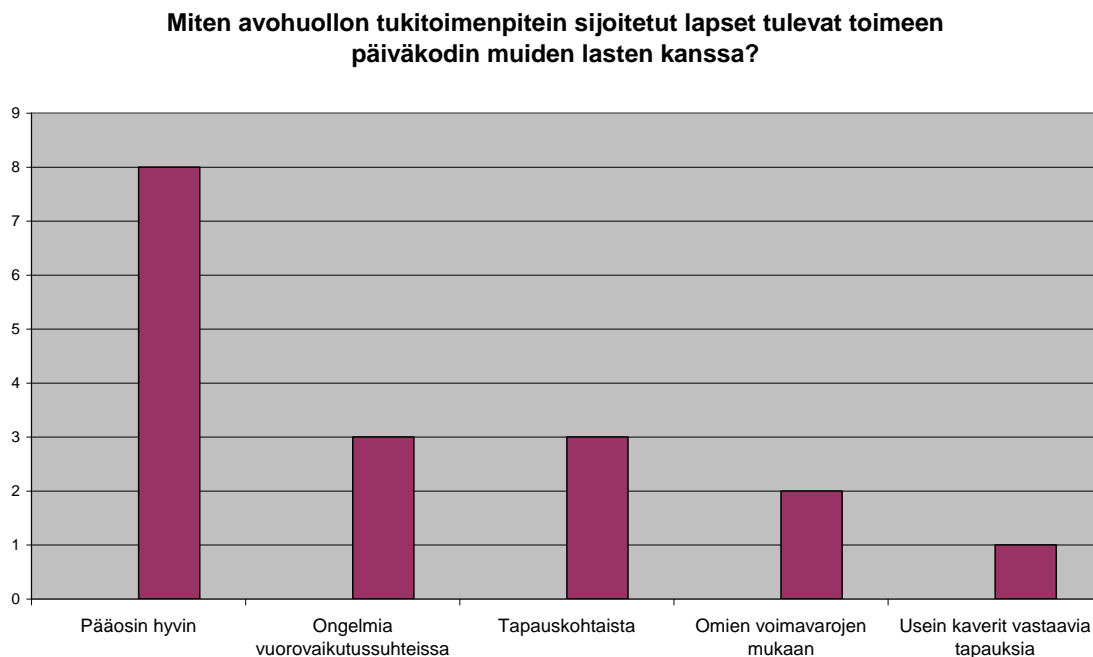
Suurin ero lastentarhanopettajien mukaan ”normaalin” ja avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen välillä olivat puutteet perushoidossa. *”Usein vaadetus puutteellista, lapsilla on nälkä.”* Tähän haasteeseen päiväkotipystyykin parhaiten vastaamaan ja juuri siksi se on hyvä avohuollon tukitoimenpide pienelle lapselle. Päiväkotipystyy tarjoamaan rutiineja, turvaa ja rauhallista kasvuympäristöä, ulkoilua, sääntöjä, sosiaalista vuorovaikutusta, monipuolista ravintoa sekä riittävää lepoa. Juuri niitä tekijöitä siis, jotka turvaavat lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä.

Perushoidon puutteellisuudesta johtuen lapset saattavat myös olla hyvin levottomia. *”Lapset ovat levottomia, turvattomia, haastavia, jotkut ”pikku tyranneja”.* Lapsella ei välttämättä ole kotona riittävästi rajoja ja sääntöjä, jotka aiheuttavat ongelmia ryhmään sopeutumisessa ja sääntöjen noudattamisessa. Lapsi ei osaa toimia yleisten tapojen ja normien puitteissa. Lapsella ei ole kykyä hakea huomiota yleisesti hyväksytyillä tavoilla, vaan hän tuo itseään esiin huonolla käytöksellä, johon hän on kotiympäristöstään saanut mallin.

Huolestuttavinta oli se, että lapsen hoidossa esiintyvät laiminlyönnit ovat jo vaikuttaneet negatiivisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen. Lapsilla saattoi jo esiintyä erityisen tuen tarvetta jossakin muodossa. *”Enemmän erityistä huomiota tarvittavia kehitysviivästyksiä.”* Tällaiset kehitysviivästyvät saattavat vaikuttaa hyvin pitkälle lapsen elämässä, kuten koulunkäynnissä ja työelämässä. Olisikin tällais-

sa tilanteissa hyvä harkita myös muita lastensuojelun toimia, jotta mahdollinen syrjäytymiskierre ennaltaehkäistään ja lapsi saisi ikätasonsa mukaista hoivaa.

10.5 Lasten sopeutuminen päiväkotiryhmään

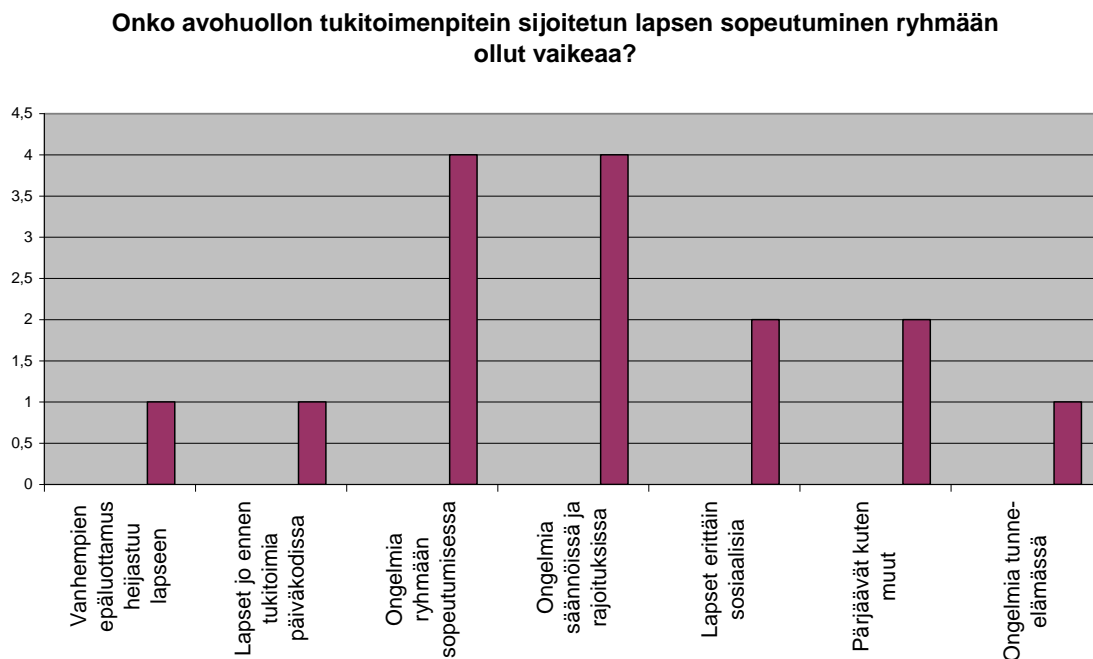
Vastaajista 80 % kertoi, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset tulivat pääosin hyvin toimeen päiväkodin muiden lasten kanssa. Oli positiivista huomata, että avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettu lapsi kykenee toimimaan ”normaali” lasten seurassa ja tuntemaan itsensä osaksi ryhmää.

Lapsi oppii kommunikoimaan, ajattelemaan ja puhumaan toisten lasten kanssa. Hän oppii näkemään erilaisia lapsia, kuin itse on. Lapsi oppii, että ei voi aina vaikuttaa muiden tekemisiin ja toisaalta voi myös oppia toisilta. Yhteiset aikaansaannokset ja yhdessä tekemisen ilo ovat myös myönteisiä ilmiöitä. (Koivunen 2009, 52–53.) Lapsi saa ryhmästä hyväksyntää ja se auttaa lasta kehittämään omia sosiaalisia taitojaan vastaamaan paremmin yhteiskunnassa hyväksytyjä malleja, joita ei välttämättä välity lapselle hänen kotonaan.

”Lapsen omat hankaluudet aiheuttavat usein ongelmia vuorovaikutussuhteissa”
Lapsen kotiolot heijastuivat lapsen käyttäytymiseen myös päiväkodissa. Paha olo

saattoi esiintyä aggressiivisuutena tai muiden lasten kiusaamisena. Lapsi saattaa käydä hyvin vahvojakin tunnetiloja läpi eikä hänellä välttämättä ole kykyä käsitellä niitä. Olisiko päiväkodilla keinoja opettaa lapselle vaihtoehtoisia tunteidenkäsitteilykeinoja?

10.6 Ryhmään sopeutumiseen liittyvät vaikeudet

Vaikka avohuollontukitoimenpitein sijoitettu lapsi tulee hyvin toimeen muiden lasten kanssa, esiintyi ryhmään sopeutumisessa vastanneiden mukaan suuria ongelmia. *”Joskus on vienyt kauankin ennen kuin lapsi on sopeutunut.”* Tullessaan turvattomasta ympäristöstä päiväkotiin, lapsi tarvitsee paljon aikaa, tukea ja kannustusta sopeutuakseen päiväkotiin.

”Leikkitaidot heikommat kuin muilla samanikäisillä.” Leikki on välttämätöntä lapsen kognitiiviselle, emotionaaliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Kyky erottaa ulkoinen todellisuus leikistä, kieli, syy-seuraus ajattelu, joustava yhdisteleminen, luova ajattelu ja ongelmanratkaisutaito kehittyvät lapsen leikkiessä. (Leikki 2009.) Päiväkodin henkilökunnalla tulisi olla riittävästi resursseja tukea lapsen leikkiä sekä ohjata sitä.

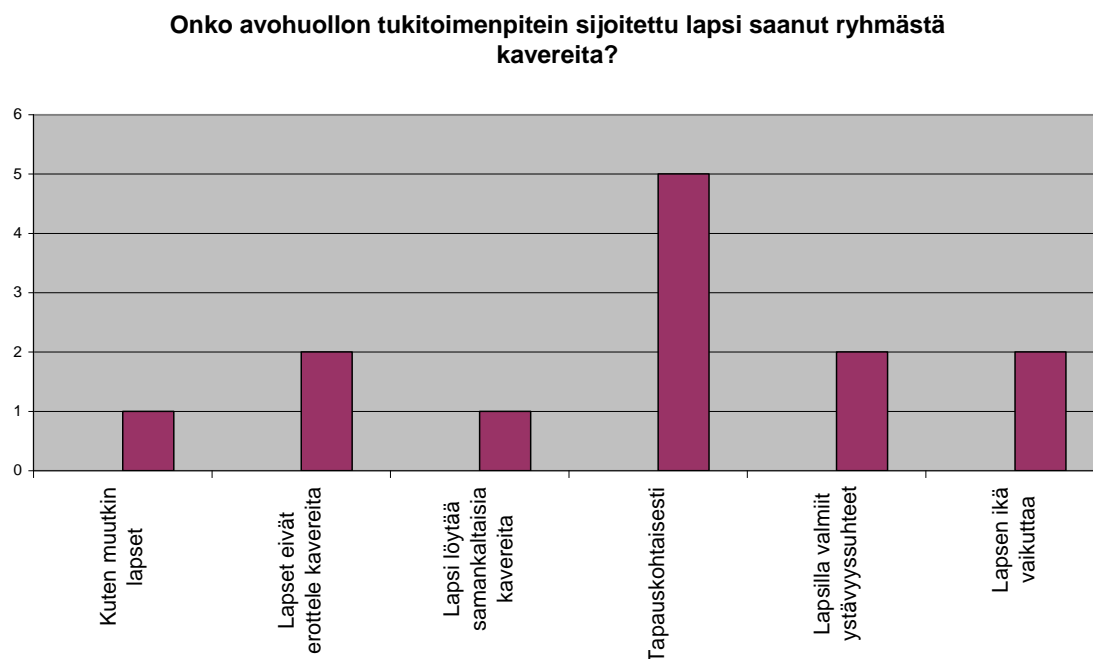
Lapsi on *”tottumaton sääntöihin ja rajoihin”* ja *”varsinkin yhteiset ryhmä-tuokiot ovat vaikeita”*. Sopeutuminen isoon ryhmään oli tutkimuksen mukaan haasteellista. Oman paikan ja aseman löytäminen vie aina aikansa. Lapsi havainnoi ympäristöään ja yrittää muodostaa kuvaa itselleen miten voisi saavuttaa ryhmän hyväksynnän. *”Lapsi ottaa usein pellen roolin.”* Usein tämä on lapselle yksinkertaisin keino saada huomiota itseensä.

”Lapsen tunne-elämän epätasapaino heijastuu välillä ryhmään sopeutumisessa.” Kotiolot aiheuttavat lapselle paljon huolia ja rasittavat lapsen henkistä hyvinvointia sekä saattaa aiheuttaa lapsessa taantumusta. Voimavarat kuluvat omien tunteiden käsittelyyn ja yrityksiin säädellä niitä. Uuteen ryhmään sopeutuminen herättää edelleen uusia ja erilaisia tunteita ja niiden käsitteleminen vie oman aikansa.

Toiset meistä ovat sosiaalisempia kuin toiset, joillekin tutustuminen ja uuteen ryhmään sekä tilanteeseen sopeutuminen ovat helpompia. Päiväkodilla onkin vastuuta lapsen ryhmään sopeutumisesta sekä muiden lasten asenteisiin ja käytökseen vaikuttamisesta. Kun päiväkodinhenkilökunta suhtautuu lapseen avoimesti ja hyväksyvästi, ottavat lapset tästä mallia. Aikuisen suhtautumisella on siis paljon vaikutusta siinä, miten lapset ottavat vastaan uuden ryhmäläisen.

”Meidän talossa lapset ovat jo olleet entuudestaan ja tukitoimet ovat tulleet kun perheen tilanne on muuttunut.” Olisi mielenkiintoista tietää, että miten tämä vaikuttaa henkilökunnan asenteisiin, kasvatuskumppanuuteen ja lapsen hyvinvointiin. Tämä on kuitenkin ehdottomasti lapselle eduksi. Lapsi on päiväkodille tuttu, joten päiväkotiryhmä kykenee reagoimaan nopeasti jos lapsi alkaa oirehtia tai hänellä esiintyy erityisen tuen tarvetta.

10.7 Lasten sosiaaliset taidot

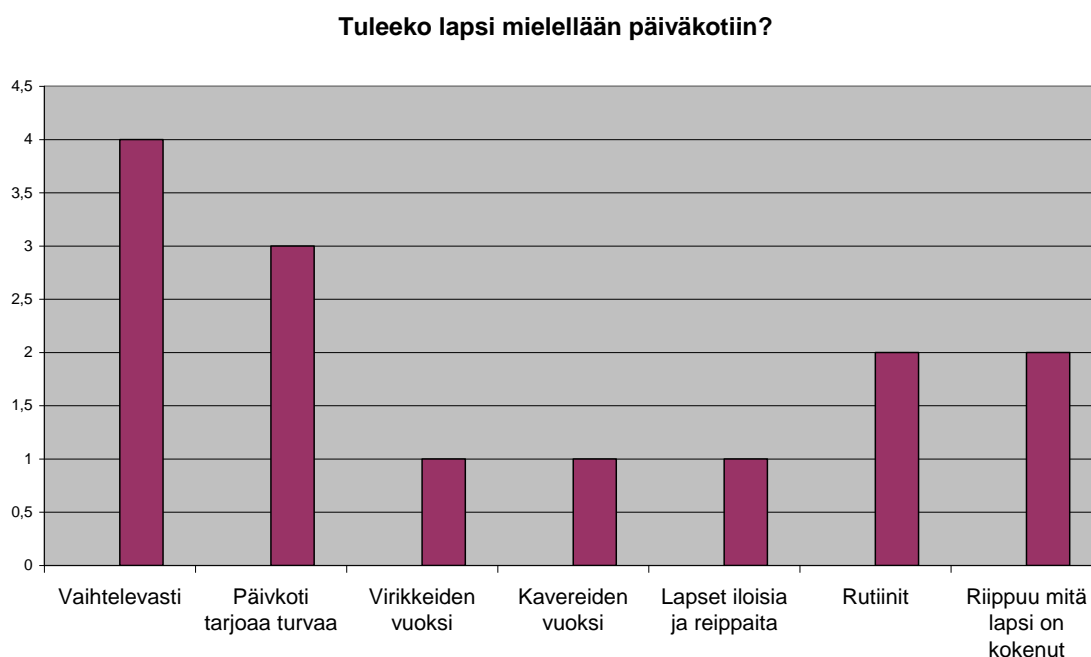
Kavereiden löytyminen ryhmästä näytti kyselykaavakkeiden perusteella olevan hyvin tapauskohtaista. *”Lapsi, joka ei reagoi aggressiivisesti, saa kavereita ystävällisellä ja mielikuvitusriikkaalla kommunikoinnilla.”* Lapsen luonne, käyttäytymistavat ja omat voimavarat vaikuttivat siihen, miten helposti lapsi kavereita löytää. Päiväkodin tehtävänä on auttaa lasta löytämään yleisesti hyväksyttäviä keinoja luoda kaverisuhteita. Sosiaalisten taitojen opettaminen ja opetteleminen on lapsen tulevaisuuden kannalta erittäin tärkeää.

Kyselykaavakkeista kävi myös ilmi, että *”usein kaverillakin on erityisen tuen tarvetta”* ja lapset *”leikkivät myös vapaa-ajalla yhdessä.”* On tärkeää, että lapsi löytää kavereita, jotka hän kokee tasavertaisiksi itsensä kanssa. Päiväkoti antaa lapselle mahdollisuuden tutustua oman ikäisiinsä lapsiin. Turvalliset kaverisuhteet säilyvät ja ne ovat tärkeitä sekä lapselle että perheelle. Kun lapset leikkivät vapaa-ajallakin yhdessä, myös perheet voivat tutustua toisiinsa ja saada tukea toiseltaan.

Kaverisuhteet vaikuttavat oleellisesti lapsen sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen identiteettikehitykseen. Niillä on merkitystä lapsen valmiuksien kehittymiselle ja tunne-elämälle. (Koivunen 2009, 52.) Positiivista oli siis huomata, että avohuol-

lontukitoimenpitein päiväkotiin sijoittaminen ei vaikuta lapsen kaverisuhteiden syntymiseen merkittävästi. On tärkeää, että lapsi saa positiivisia kokemuksia tullessaan rikkonaisesta kodista. Nämä kokemukset kehittävät lapsen minäkuvaa myönteisemmäksi ja näin lapsi saa myös onnistumisen kokemuksia. Lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi ryhmään ja hänen itseluottamuksensa kasvaa.

10.8 Lasten innokkuus päiväkotiin

Kolme lastentarhanopettajaa (30 %) vastasi, että lapsi ei tule mielellään päiväkotiin, koska *”heidän on vaikea irtautua vanhemmista”*, *”heitä itkettää”* tai *”ikävä äitiä painaa lasta”*. Seitsemän vastaajaa (70 %) oli sitä mieltä, että lapset tulevat mielellään päiväkotiin. Alla on käsitelty syitä tähän.

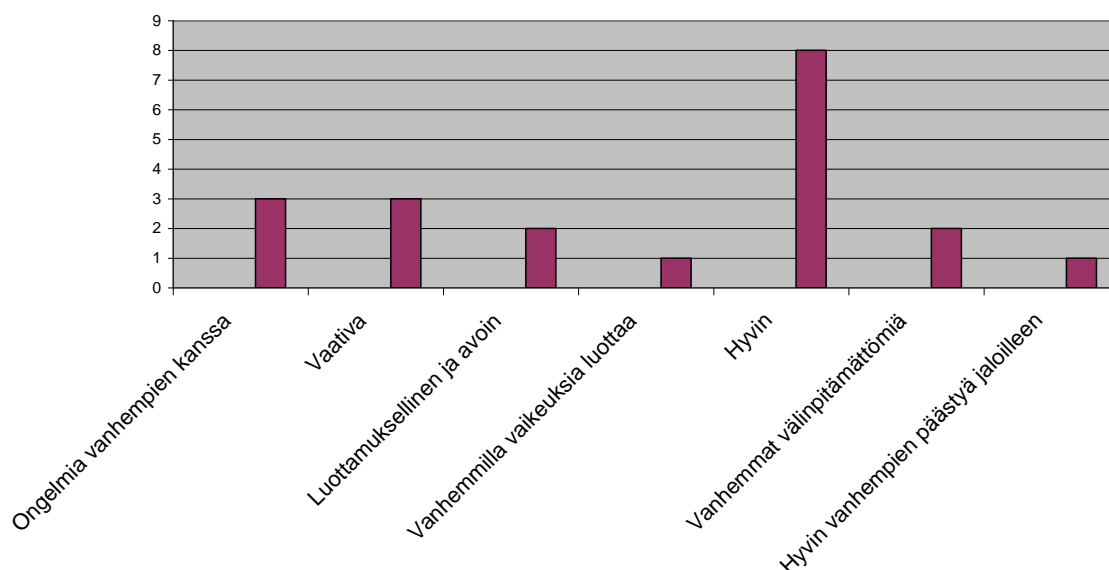
Päivärutiinit ovat olennainen osa päiväkodin toimintaa. Säännölliset ruoka-ajat, riittävä uni ja ulkoilu kuuluvat jokapäiväiseen toimintaan. (Peltonen 2004, 31.) Kyselylomakkeista kävi ilmi, että päiväkoti kykenee tarjoamaan lapselle *”tutun ja turvallisen ympäristön”* sekä *”täsmällisen päivärutiinin”*. Lapsi tulee mielellään päiväkotiin, koska hän osaa ennakoida mitä siellä tapahtuu.

Lapsen kunnioittaminen ja hänestä huolehtiminen ovat hoivaelementtejä, jotka ovat hyvinvoinnin ja suotuisan kehityksen perusasioita (Peltonen 2004, 31). Lapsi kohdataan päiväkodissa yksilönä ja häntä kuunnellaan.

Päiväkodin perushoito, päiväjärjestys, ihmissuhteet, turvallisuus sekä pedagoginen toiminta antavat lapselle tarvittavan tuen. Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu erityisesti virikkeiltään niukoista tai yksipuolisista oloista tulevien lasten kohdalla. (Koivunen 2009, 16.) Päiväkotikiikenne tarjoamaan lapselle turvallisia aikuissuhteita, jotka ovat tasapainoisen kehityksen perusta. ”Turvallinen olo, tekemistä, kavereita”. Päiväkodissa lapsella on mahdollisuus toimia vertaisryhmässä ja myönteisessä merkityksessä olla yhdenvertainen kaverinsa kanssa (Koivunen 2009, 52).

10.9 Kasvatuskumppanuus

Miten kasvatuskumppanuus avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen vanhempien kanssa on sujunut?

Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten vanhempien ja päiväkotihenkilökunnan välinen yhteistyö osoittautui kyselykaavakkeiden perusteella vaihtelevaksi. Riippuu siis paljolti vanhempien luonteesta, ongelman laadusta ja päiväkotihenkilökunnan asenteesta se, miten kasvatuskumppanuus onnistuu. Kas-

vatuskumppanuus koettiin ”yleensä hyvin” toimivaksi, mutta siihen sisältyi myös lähes poikkeuksetta ongelmiakin.

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja – mahdollisuuksia (Lastensuojelulaki 2009). Jos päiväkotihenkilökunnan tavoitteena on luoda luottamuksellinen suhde vanhempiin ja heillä on halua tukea koko perhettä, luo se kasvatuskumppanuuden onnistumiselle paremmat edellytykset. *”Pyrimme luomaan luottamuksellisen ja avoimen suhteen vanhempiin.”* Tällöin vaaditaan koko päiväkotihenkilökunnan halua ja kykyä yhdessä päämäärätietoisesti pyrkiä kohti tätä tavoitetta. *”VASU- ja kuntoutussuunnitelmakeskusteluissa on asioista puhuttu avoimesti.”* Avoimuus ja luottamus nousivatkin kyselykaavakkeissa tärkeimmiksi elementeiksi kasvatuskumppanuuden onnistumiselle. Vanhempien luottamuksen saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä yhteistyötä. Kasvatuskumppanuus vaatii sekä vanhemmilta, että henkilökunnalta aikaa, ennakoluulotonta asennoitumista sekä molempinpuolista ymmärrystä.

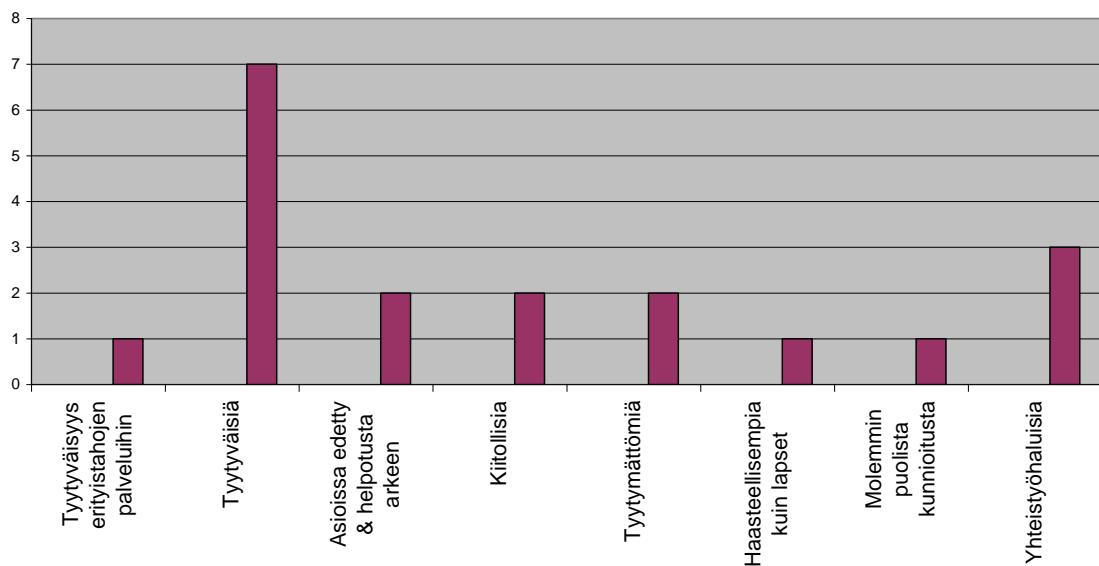
”Yleensä hyvin, jos vanhemmat ovat yhteistyöhalukkaita.” Kasvatuskumppanuutta ei voida laittaa ainoastaan vanhempien vastuulle vaan sen onnistuminen riippuu myös päiväkotihenkilökunnasta. *”Joskus tosi nihkeätä!”* Päiväkodin henkilökunnan tulisi muistaa aina ammatillinen vastuu ja velvollisuus turvata lapsen hyvinvointi. *”Usein ongelmia myös vanhempien kanssa.”* Lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen turvaamiseksi vaaditaan myös toimivaa yhteistyötä vanhempien kanssa. Jos henkilökunta kokee yhteistyön ongelmalliseksi, olisikin hyvä harkita millä keinoin kasvatuskumppanuutta voisi kehittää ja vahvistaa, sillä ensisijaisesti kasvatuskumppanuuden toimimisen vastuu on päiväkodilla.

”Hakuajat eivät ole säännöllisiä eikä sovituista asioista aina pidetä kiinni.” Mitä tehdä, kun vanhemmat eivät ole kiinnostuneita lapseensa liittyvistä asioista? Päiväkodin henkilökunnan tehtävänä ei kuitenkaan ole yksin pitää kasvatuskumppanuutta yllä, vaan myös vanhempien pitäisi ottaa vastuuta yhteistyön toimivuudesta. *”Infoa tulee päiväkodista, mutta tiedosta ei välitetä.”* Onko avohuollon tu-

kitoimenpitein päiväkotiin sijoittaminen tällöin lapsen edun kannalta suotuisa ratkaisu vai tulisiko harkita muita vaihtoehtoja, jotka paremmin turvaisivat lapsen positiivisen kasvun ja kehityksen tukemisen?

10.10 Vanhempien tyytyväisyys

Ovatko avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen vanhemmat olleet tyytyväisiä päiväkodin tarjoamaan tukeen ja apuun?

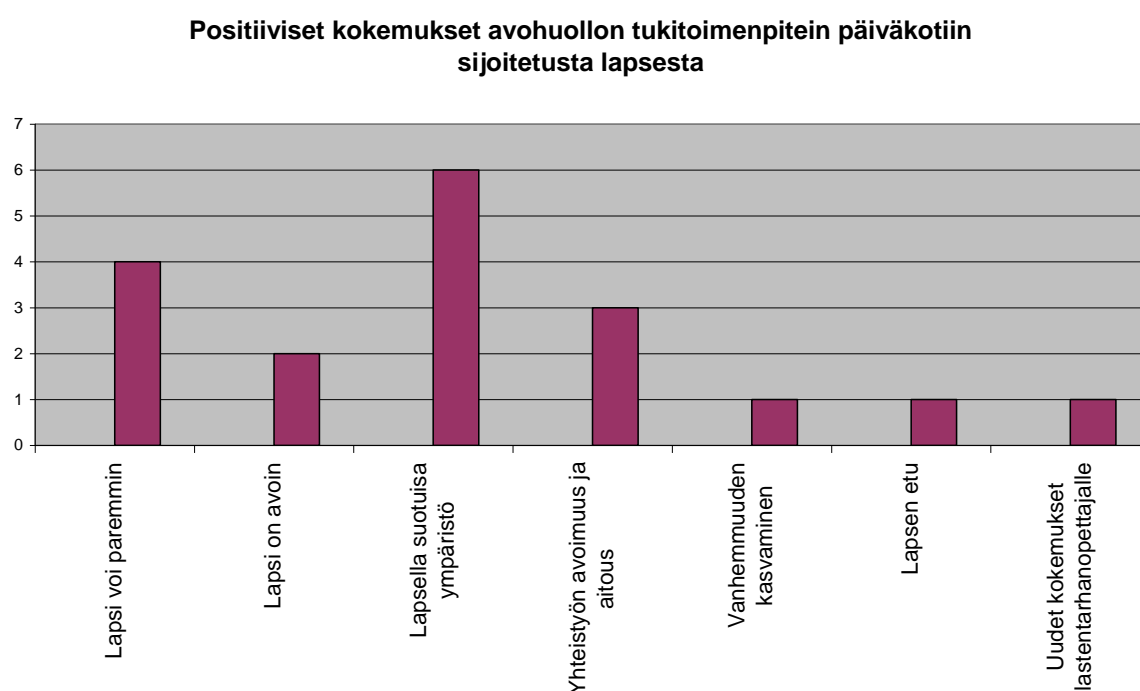

"Kiitollisia, että ymmärrystä on riittänyt perheelle." Vaikka päiväkodin ja avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten vanhempien välinen yhteistyö oli usein jollakin tasolla ongelmallista, ovat vanhemmat kuitenkin tyytyväisiä päiväkodin tarjoamaan tukeen ja apuun. Lastentarhanopettajista 70 prosenttia, olivat sitä mieltä, että vanhemmat suhtautuvat positiivisesti päiväkodin tukeen perheen hyvinvointia parannettaessa, sillä se tuo ennen kaikkea *"helpotusta arkeen."* *"Vuosien jälkeen on tullut hyvää palautetta ja kiitosta."*

Päiväkotipaikan avulla pyritään kohentamaan lapsen elämänlaatua ja tuomaan säännöllisyyttä perheen elämänrytmiin (Onnismaa 1999). *"Osa on ollut tyytyväisiä ja asioissa on edetty."* Toimiva kasvatuskumppanuus näytti vaikuttavan positiivisesti myös vanhempien tyytyväisyyteen. Kun yhteistyö on toimivaa, on myös vanhempien helpompi ottaa vastuuta ja saada omaa elämäänsä järjestykseen.

”En osaa sanoa. (Luulisin)” Päiväkotihenkilökunnan olisi hyvä aika ajoin tarkistaa vanhemmilta, minkälaista tukea ja apua he päiväkodilta toivovat ja miten tähän haasteeseen päiväkotikyky kykenisi vastaamaan. Vanhemmille on tärkeää kokea olevansa osallisina lapsen päiväkotiprosessissa ja, että he eivät jää sen ulkopuolelle. *”Usein vanhemmat ovat lapsia haasteellisempia.”* Mistä vanhempien haasteellisuus johtuu? Millä keinoin tällaista ongelmaa lähdetään avaamaan?

10.11 Lastentarhanopettajien henkilökohtaiset kokemukset

Alla on käsitelty lastentarhanopettajien subjektiivisia kokemuksia päiväkotiin avohuollontukitoimenpitein sijoitetuista lapsista. Tämän vuoksi lainauksia ei ole liitetty teoriapohjaan, koska henkilökohtaisia kokemuksia ei voi teorialla perustella.

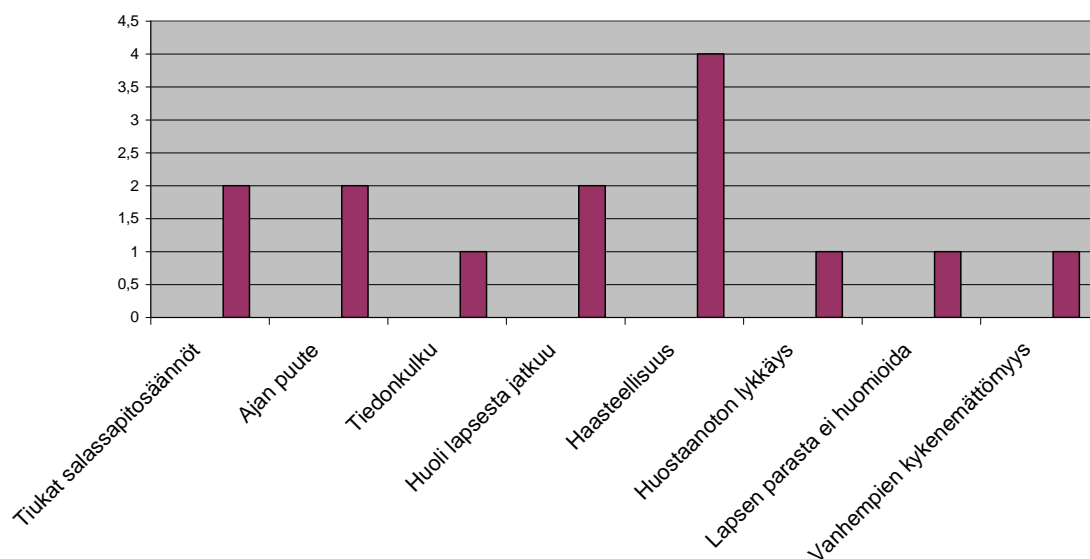
Positiivisena kokemuksena lastentarhanopettajat kokivat, että päiväkotiympäristö on lapselle suotuisa kasvuympäristö ja päiväkodin tarjoama turva takaa lapsen tasapainoisen kehityksen peruselementit. Lastentarhanopettajat mainitsivat myös kokemuksistaan, että lapsi voi paremmin. *”Lapsen olemuksen muuttuminen iloiseksi ja luottavaiseksi.”* Tällaisissa tapauksissa lastentarhanopettajat kokivat lapsen sijoit-

tamisen avohuollontukitoimenpiteenä päiväkotiin hyväksi ratkaisuksi. Päiväkotihenkilökunnalla on ammattitaitoa ja mahdollisuuksia auttaa lasta, jos työn taroituksena on hyvinvoiva lapsi.

Yhteistyön avoimuus ja aitous sekä vanhemmuuden kasvaminen olivat vastaajien positiivisia kokemuksia. *"Lapsen kehityksen ja vanhemmuuden kasvamisen näkeminen on palkitsevaa."* Päiväkodin ja vanhempien välinen yhteistyö ja sen sujuvuus vaikuttavat epäsuorasti myös lapseen. Toimivalla yhteistyöllä päiväkotikykenee auttamaan lasta ja perhettä kokonaisvaltaisemmin.

Myös lapsen etu nousi vastauksista esiin. *"Lapsi pääsee asianmukaisen tuen piiriin."* Lastentarhanopettajat olivat tyytyväisiä, että huoli on otettu puheeksi ja että lapsen edunmukaisia toimenpiteitä on harkittu. Näissä tapauksissa päiväkotio on ollut hyvä ja toimiva vaihtoehto lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Negatiiviset kokemukset avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetusta lapsesta

Lastentarhanopettajista 40 prosentilla oli kokemus, että työ on haasteellista. Vastauksista nousi esiin kommentteja *"Päivähoidon aika on rajallinen vastata erityisen tuen haasteisiin."* ja *"Kuka ottaa kokonaisvastuun lapsesta."* Päiväkodin vas-

tuu on suuri. Lain mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä (Taskinen 2007, 41). Päiväkodille asetetaan suuret vaatimukset lapsen tukemiseksi. Aika ja resurssit ovat kuitenkin rajallisia ja vastuu voi tuntua liian suurelta.

Tiukat salassapitosäännöt koettiin negatiiviseksi asiaksi. *”Vaitiolovelvollisuus vaikeuttaa tiedonkulkua.”* Tiedonkulku lastensuojelun ja päiväkodin välillä on lapsen edun kannalta tärkeää. Jotta päiväkotitoimi voisi tukea lasta parhaalla mahdollisella tavalla ja kohdata tämän yksilölliset tarpeet, on päiväkodin saatava riittävät tiedot lapsesta. Lastensuojelun henkilökunnalla on kuitenkin vaitiolovelvollisuus ja tämän vuoksi he eivät voi kaikkea tietoa päiväkodin kanssa jakaa.

Lastentarhanopettajien negatiivisena kokemuksena oli, että huoli lapsesta jatkuu. *”Huostaanoton lykkäys.”* On huolestuttavaa, että lastentarhanopettaja koki, että lapsen sijoittaminen päiväkotiin avohuollontukitoimenpiteenä on vain huostaanoton lykkäystä. Vastaako sijoittaminen tarkoitustaan? Yhteistyön merkitys tässäkin kohtaa nousi vahvasti esiin. Tiiviillä yhteistyöllä voidaan yhdessä punnita, onko päiväkotitoimi lapselle riittävä tukitoimenpide vai olisiko tarvetta ryhtyä tiukempiin toimiin.

10.12 Kehittämisaalueet

Kyselylomakkeen viimeisenä kysymyksenä oli: ”Miten toimintaa tulisi kehittää, jotta se vastaisi yhä enemmän lapsen tarpeita, tukisi hänen kasvua ja kehitystä sekä samalla loisi lapselle turvaverkostoa ympärilleen?”. Vastaukset on luokiteltu kolmeen eri pääluokkaan: sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö, päiväkodin henkilöstö ja tarvittavia muutoksia päiväkotipalveluihin. Otsikoiden alla on käsitelty kuhunkin luokkaan liittyviä vastauksia. Viimeinen kysymys koettiin erityisen tärkeäksi, sillä kaikenlaista toimintaa tulisi aina kehittää. Yhteiskunta ja ihmisten tarpeet muuttuvat, jonka myötä palveluitakin tulisi kehittää, niin että ne vastaisivat kysyntään.

10.12.1 Sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö

Lastentarhanopettajien vastauksista nousi esille tarve yhteistyön kehittämiseksi sosiaalitoimen ja päiväkodin välillä. Vaikka yhteistyötä tällä hetkellä on, ei päiväkodin henkilökunta koe sitä tyydyttäväksi ja lapsen edun mukaiseksi. *”Yhteistyötä päiväkodin ja sosiaalitoimen kanssa parannettava!”* Vaitiolovelvollisuus asettaa omat rajoitteensa yhteistyön sujuvuudelle ja vaikeuttaa ratkaisevasti päiväkodin mahdollisuutta tukea perhettä. *”Sosiaalihuolto tulee yhteistyöpalaveriin, mutta on vain kuuntelevana osapuolena. Päiväkoti ei saa tilannetietoja kodin tapahtumista. Emme esimerkiksi pysty tukemaan kriisissä, elleivät vanhemmat itse kerro. Voimme vain arvailla lapsen oireilusta jotain olevan tekeillä.”* On siis pitkälti vanhempien avoimuuden vastuulla miten hyvin päiväkotikyky kykenee lasta tukemaan ongelmallisessa elämäntilanteessa. Jos perheessä tapahtuu yhtäkkiä muutoksia, näkyvät ne usein lapsen käyttäytymisessä. Kun tiedonkulku on sujuvaa, päiväkodin henkilökuntakin oppii lukemaan lasta paremmin.

”Tiedonsaantia ja arviointia lapsen tilanteesta voisi kehittää.” Sosiaalitoimen ja päiväkodin yhteiset palaverit ovat tärkeässä asemassa. Palaveriinkin tulisi varata riittävästi aikaa, jotta voitaisiin rauhassa paneutua lasta koskeviin asioihin. Molempipuolinen arviointi tuo uusia näkökulmia ja kehittää lapsen kanssa tehtävää työtä vastaamaan lapsen tarpeita. Myös vanhemmat olisi hyvä ottaa tärkeäksi osaksi palavereja, sillä he ovat aina oman lapsensa ”asiantuntijoita”. Vanhempien toiveita ja ajatuksia kuunnellen löydetään parhaat mahdolliset keinot, joilla lapsen ja perheen tilannetta voidaan tukea. Pääasia avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamisessa kuitenkin on vanhempien elämäntilanteen helpottuminen ja lapsen tukeminen kriisin keskellä.

10.12.2 Päiväkodin henkilöstö

Lastentarhanopettajat nostivat esiin myös päiväkodin henkilöstöön liittyviä kehittämistarpeita. Päiväkodin henkilöstörakenne ei siis vielä täysin vastaa avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetun lapsen tarpeita. Hienoa, että päiväkodin henkilöstö näkee omat voimavaransa ja vahvuutensa sekä uskaltaa kritisoida omaa osaamistaan ja nähdä siinä esiintyviä puutteita.

”Uskaltaa puhua vanhemmille”. Avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on erittäin haastavaa. Se vaatii rohkeutta sekä uskallusta päiväkodin henkilökunnalta ottaa esiin vaikeita asioita. Päiväkodissa olisikin hyvä yhdessä sopia, mitä asioita vanhempien kanssa käydään läpi ja miten ottaa huoli puheeksi, jotta yhteistyö olisi mahdollisimman yhdenmukaista.

Kyselykaavakkeista kävi ilmi henkilökunnan koulutuksen tarve. *”Henkilökunnan tulisi olla aktiivisia ja pysyä ajan hermoilla. On paljon uutta tutkittua tietoa lapsen ”aivotoiminnasta” ja kehitymisestä.”* Aktiivinen oman työn kehittäminen avaa uusia mahdollisuuksia lasten tukemiseksi. Uusien menetelmien kokeilu ja hyödyntäminen avaavat uusia näkökulmia ja keinoja kohdata tuen tarpeessa oleva lapsi.

10.12.3 Tarvittavia muutoksia päiväkotipalveluihin

Lastentarhanopettajat olivat ehdottomasti sitä mieltä, että tarvittaisiin yhteiskunnallisia päivähoidon rakennemuutoksia, jotta päiväkotikiikeni parhaalla tavalla tukemaan avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettua lasta ja hänen perhettänsä. Kyse ei ollut ainoastaan Vaasan alueesta vaan koko valtion sisällä olevista muutostarpeista. Merkittävin kehittämistarve nähtiin lapsiryhmien koossa. *”Lapsiryhmät pienemmiksi!”* On mahdotonta tukea lasta ja antaa hänelle yksilöllistä huomiota, kun lapsiryhmät ovat niin suuria. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun kannalta lapsiryhmien pienentäminen olisi ehdottoman tärkeää. Näin avuntarve olisi mahdollista huomata ajoissa ja perhe saisi tukea ennen kuin ongelmat ovat moninaisia ja vaikeasti ratkaistavissa. *”Lapsuus on niin lyhyt. Varhaislapsuuteen kannattaisi satsata. Varhainen puuttuminen olisi tosi tärkeää.”*

Yhtenä ehdotuksena lapsiryhmäkoon pienentämiselle olisi avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetun lapsen asettaminen kahden lapsen paikalle, sillä kyselytutkimuksen perusteella tuli selväksi, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitettu lapsi tarvitsee paljon erityistä tukea ja apua kasvussa sekä kehityksessään. Toinen vaihtoehto olisi *”Lapselle oma avustaja jolla on aikaa lapselle”, jolloin henkilökunnalla jäisi enemmän aikaa huomioida ”normaalilapsia”*.

Perheohjaajien tarve päiväkoteihin nousi kyselykaavakkeista esiin. *”Päivähoitoon olisi ehdottomasti saatava omat perheohjaajat eri alueille (kaupungin). Perheohjaaja olisi yhteyshenkilö kodin ja päivähoidon välillä. Päivähoidon työntekijät voisivat keskittyä lapsen tukemiseen ja vanhemmat saisivat opastusta perheohjaajan avulla. Taustaryhmänä moniammatillinen tiimi.”* Perheohjaaja päiväkodin ja kodin välille voisi olla ratkaisu moneen ongelmaan. Päiväkotihenkilökunta saisi nopeammin tiedon lapsen ja perheen tilanteesta, perheen olisi helpompi kertoa asioistaan yhdelle henkilölle, joka tuntisi hyvin perheen tilanteen sekä välttyttäisiin ristiriidoilta. Näin päiväkoti voisi keskittyä pääasialliseen kasvatus- ja hoitotehtäväänsä.

Vastauksista nousi myös esiin tarve dokumentoida avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten päiväkotipäiviä. *”Huomioida-kirjata, kuunnella-tulkita.”* Kirjaaminen on tärkeä osa lastensuojelutyötä, mutta päiväkodissa sitä ei käytetä. Lapsen muutosten konkreettinen kirjaaminen auttaisi päiväkodin henkilökuntaa pysymään ajan tasalla. Havainnoimalla lapsen käytöstä ja kehitystä kyettäisiin myös antamaan luotettavaa tietoa lapsesta sekä vanhemmille että sosiaalitoimelle. Dokumentointi myös kertoisi lapsen mahdollisista taantumista sekä erityistarpeista. Dokumentointi helpottaisi etenkin ristiriitatilanteissa, kun tarvitaan konkreettista näyttöä asian paikkansa pitävyydestä.

”Matalan kynnyksen paikkoja (avoimia päiväkoteja) mistä vanhemmat saisivat apua ennen kuin luovuttavat.” Ennaltaehkäisyyn tärkeyttä on mahdotonta korostaa liikaa. Se säästäisi yhteiskunnan varoja, ehkäisisi syrjäytymistä ja olisi ennen kaikkea inhimillisin keino auttaa tuen tarpeessa olevia perheitä. Kun voimavarat ovat täysin loppuneet ja perheen ongelmat moninaisia, ei perhe edes välttämättä kykene hakemaan tukea ja apua. *”Perhetyöntekijöitä neuvolaan ja päiväkoteihin.”* Tällä hetkellä lastentarhanopettajien vastuu ja odotukset ovat liian korkealla. Päiväkodeilla tulisi olla yhteyshenkilöitä, jotta koko perhe saisi tarvitsemansa tuen ja tieto välittyisi joka suuntaan. *”Yksi vastuuhenkilö joka näkee kokonaisuuden”* Tällä hetkellä tiedot ovat hajanaisia, sillä koko päiväkodin henkilökunta sekä sosiaalitoimi eivät kykene täysin perehtymään yhden perheen tarpeisiin. Tätä varten

tarvittaisiin siis henkilö, jonka vastuulla olisi perheen taustoihin tutustuminen sekä sopivien tukimuotojen etsiminen perheen tilanteen helpottamiseksi.

”Pienryhmätoiminnalla sekä eriyttämällä toimintaa tuen tarvetta vastaavaksi”
Päiväkodin rakenteelliseksi muutostarpeeksi nousi toiminnan eriyttäminen vastaamaan enemmän lapsen tarpeita. Pienryhmätoiminnalla lapsi saisi enemmän kehitystään vastaavaa toimintaa ja hänen tuen tarpeensa voitaisiin paremmin huomioida. Pienryhmätoiminnassa kyettäisiin enemmän käyttämään juuri muutamalle lapselle sopivia tukimuotoja sekä suunnata toiminta enemmän tarpeita vastaavaksi.

Kehittämistarpeen merkittävyys voidaan kiteyttää seuraavaan lainaukseen: *”Eri-tyisen tuen tarve ja vanhempien avuttomuus näkyy todella tämän päivän päivähoidossa!”*

11 TUTKIMUKSEN RELIAABELIUS JA VALIDIUS

Tutkimuksessa pyritään aina välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Tutkimuksen reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. Reliaabelius voidaan todeta monella tavalla, esimerkiksi jos kaksi arvioijaa päätyy samoihin tuloksiin, voidaan tulosta pitää reliaabelina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Menetelmät eivät aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. Vastaaja on voinut esimerkiksi ymmärtää kyselylomakkeen kysymyksen eri tavalla kuin tutkija on sen tarkoittanut. Jos tutkija käsittelee tuloksia edelleen oman ajattelumallinsa mukaisesti, ei tuloksia voida pitää tosina ja pätevinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232.)

Kvalitatiivisissa tutkimuksissa reliaabelius ja validius ovat saaneet erilaisia tulkin-toja. Kaiken tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi kuitenkin jollakin tavalla arvioida. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta edistää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, myös aineiston analyysissä luokittelujen tekeminen on keskeistä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.)

Tutkimus on reliaabelinen eli toistettavissa, mutta samojen tulosten saaminen on epätodennäköistä, sillä ihmiset ja kokemukset muuttuvat. Koska tutkimus toteutettiin laadullisin menetelmin, on täysin samanlaisia vastauksia vaikea saada, eikä se olisi tarkoituksenmukaistakaan. Keskityttiin tilanteeseen tällä hetkellä ja haluttiin saada tietoa tämänhetkisestä tilanteesta ja kehittää sitä.

Validiuteen eli luotettavuuteen pyrittiin tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta ja analyysissä luokittelemalla aineistoa. Tutkimusaineistoa analysoitaes-

sa omia mielipiteitä ei tuotu esiin, vaan kyselylomakkeet tulkittiin ainoastaan saatujen vastausten perusteella.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda kokonaisvaltainen kuva päiväkotiin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettujen lasten tilanteesta Vaasassa. Tavoitteena oli tarkastella siinä esiintyviä positiivisia ja negatiivisia kokemuksia työntekijän, perheen sekä lapsen näkökulmasta. Ennen kaikkea pyrittiin tarkastelemaan avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamista lapsen hyvinvoinnin kannalta, onko päiväkotiin sijoittaminen lapsen etu ja kykeneekö päiväkoti turvaamaan lapsen normaalin kasvun ja kehityksen silloin, kun kotiolot sitä vaarantavat. Tutkimuksen avulla pyrittiin osoittamaan mitä tukea ja turvaa lapsi päiväkotipäivän aikana tarvitsee, mitä puutteita lapsen psykofyysissosiaalisessa kehityksessä esiintyy sekä minkälaisin tukimuodoin ja keinoin päiväkoti kykenee vastaamaan lapsen tarpeisiin ja mitä yhteistyötahoja päiväkodeilla on tällöin apunaan.

Saatujen vastausten perusteella avohuollon tukitoimenpitein lapsen sijoittaminen päiväkotiin oli melko yleistä Vaasassa, sillä 14 vastaajasta kymmenellä (71 %) oli laajaa kokemusta päiväkotiryhmässään lastensuojelun tukitoimin sijoitetuista lapsista. Kyselytutkimuksen perusteella päiväkoti on osoittautunut varsin hyväksi avohuollon tukimuodoksi lapselle. Ammattitaitoinen henkilökunta, säännöllinen vuorokausirytmi, perushoito ja huolenpito sekä kaverisuhteet tuovat lapselle hänen tarvitsemansa perusturvan. Nämä tekijät luovat hyvät edellytykset lapsen normaalin kasvun ja kehityksen turvaamiseen.

Kyselykaavakkeista kävi ilmi, että avohuollon tukitoimenpitein sijoitettu lapsi tarvitsee paljon erityistä tukea ja huomiota. Usealla lapsella esiintyi kehitysviivästymiä, keskittymisvaikeuksia sekä erityisen tuen tarvetta eri muodoissa. Päiväkodeilla on selvästi käytössään monipuolisia keinoja ja tukimuotoja auttaa erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Huolestuttavaa on lähinnä se, että kykeneekö koti ongelmatilanteessa tarjoamaan lapselle riittävän hyvät puitteet näiden haasteiden tukemiseen. Onko riittävää, että ainoastaan päiväkoti tukee ja auttaa lasta ongelma-alueilla?

Päiväkodissa on siis kyselykaavakkeiden perusteella mahdollista tukea lapsen kasvua ja kehitystä monimuotoisin keinoin. Erilaiset keinot ja käytännöt tukea las-

ta vaihtelivat hyvin laajasti päiväkodeittain. Tutkimuksen perusteella kävi ilmi, että päiväkodissa on muodostunut omanlaiset käytännöt ja käytössä ovat hyväksi havaitut menetelmät.

Lastentarhanopettajat toivat esiin myös avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamisessa esiintyviä haasteita. Näistä yleisempänä nousi esiin vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, kasvatuskumppanuus. Yhteistyö on paikoitellen erittäin haastavaa. Vastauslomakkeissa esiintyi hyviä ratkaisumenetelmiä tähän, kuten tiedonkulun kehittäminen päiväkotihenkilöstön kesken sekä ”vastuuhenkilön” nimeäminen avohuollon tukitoimenpitein päiväkodissa olevan lapsen perheelle.

Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetun lapsen sopeutuminen päiväkotiin kestää pitkään. Lapsi tarvitsee aikaa ja rauhaa tutustuakseen uuteen ympäristöönsä ja oppiakseen luottamaan työntekijöihin. Lapsen käytökseen ja turvattomuuden tunteeseen vaikuttavat siis hyvin paljon rikkonaiset kotiolot. Päiväkodin on tarjottava paljon tukea ja apua lapsen ryhmytymiseen.

Avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen sosiaalisessa kehityksessä ei esiintynyt mittavia haasteita. Kyselykaavakkeiden mukaan lapset sopeutuvat hyvin muiden lasten pariin ja luovat nopeasti uusia kaverisuhteita. Tämä on yksi todella tärkeä piirre avohuollon tukitoimenpitein sijoittamisessa päiväkotiin. Muut avohuollon tukimuodot eivät kykene tarjoamaan lapselle tämänkaltaista sosiaalisen kehityksen tukemista ja oman ikätason mukaista vuorovaikutusta.

Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittaminen on edelleen alkutekijöissään. Tutkimuksen perusteella tuli selväksi, että kehittämisalueita ja haasteita lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi on paljon, joista suurimpana yhteistyön kehittäminen eri tahojen välillä ja avohuollon tukitoimenpitein olevan perheen kokonaisvaltainen tukeminen. Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamisen parantaminen edellyttäisi kyselykaavakkeiden perusteella suuria organisaationlisia muutoksia sosiaalihuollon alueella. Päiväkodin työntekijät olivat ehdottomasti sitä mieltä, että tarvittaisiin uudenlainen sosiaalialan muoto, joka keskittyisi ensisestään juuri avohuollon asiakasperheiden tukemiseen. Tämä on ymmärrettävää, sillä päiväkodilla ei ole resursseja tukea perhettä tavalla, joka vastaisi perheen tar-

peita eikä voimavaroja järjestää tukitoimia joilla auttaa vanhempia. Päiväkoti ei voi ottaa vastuuta lapsen kodin tilanteesta, mutta huoli lapsen kotiolosta oli ilmeinen. Olisikin tärkeää, että myös työntekijöillä olisi jokin ulkopuolinen taho, joka olisi myös sidoksissa perheeseen, jonka kanssa jakaa huolen herättämiä ajatuksia ja saada voimaa työssä jaksamiseen.

Kehittämiseen on siis syytä. Uudenlainen palveluorganisaatio, joka mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kykenisi auttamaan perhettä kriisin keskellä, olisi lapsen edun kannalta suotuisin vaihtoehto. Vanhemmille tulisi tarjota enemmän ”matalan kynnyksen” vaihtoehtoja, jossa vanhemmilla olisi mahdollisuus säilyttää ihmillisyyys ja ihmisarvo, sillä tämä madaltaisi asenteita hakea apua. Suomessa on tarjolla monenlaista tukimuotoa ja palvelua, mutta olisiko joskus mahdollista luoda entistä tiiviimpi ja yhtenäisempi tukiverkosto jolloin tarjottu tuki olisi kattavampaa ja osaaminen kohdennettua. Päiväkodilla on tällä hetkellä turhan suuri vastuu avohuollon tukitoimin sijoitetun lapsen koko perheen hyvinvoinnista ja tukemisesta, sillä konkreettisesti työntekijät kykenevät vaikuttamaan ainoastaan sijoitetun lapsen päiväkotipäivän tapahtumiin, kun lapsi on läsnä päiväkodissa.

Yleisesti ottaen avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamisessa esiintyi paljon haasteita ja ongelmallisia tilanteita. Lapsen hyvinvoinnin kannalta tarkasteltaessa tarvittaisiin laajempaa puuttumista perheen tilanteeseen. Avohuollollisena ratkaisuna päiväkotiin sijoittaminen tukee etupäässä lapsen hyvinvoinnin turvaamista, joka on tietenkin hyvä. Mutta miten käy viikonloppujen ja lomak aikojen, kun lapsi onkin pitkiä aikoja kotona? Kuka varmistaa tällöin lapsen turvalliset kotiolosuhteet? Kysymykseksi jäikin, miten paljon perhe saa muuta tukea ja osaako vanhemmat hyödyntää lapsen päiväkotiaikaa oman hyvinvointinsa turvaamiseen. Positiivista on se, että pitkällä aikavälillä on avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettaessa saatu aikaan onnistuneita tilanteita, joissa perheen voimavarat ovat kasvaneet. Perhe on siis saanut tukea ja apua ongelmiinsa, joka on erityisen tärkeän lapsen eheän kasvun turvaamisessa.

13 YHTEENVETO

Opinnäytetyöaiheitamme valitessamme, emme löytäneet juurikaan tutkimus- ja teorian tietoa avohuollontukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten asemasta, tilanteesta ja saamasta tuesta. Etenkin lastensuojelussa mielestämme ongelmiin puututaan liian myöhään. Tämän vuoksi halusimme nostaa esiin yhden avohuollontukimuodon, ja tutkia sen vaikutuksia lapsen ja perheen tilanteeseen.

Rajasimme aiheen keskittymään päiväkodin näkökulmaan, ja laadimme kyselylomakkeen Vaasan suomenkielisten päiväkotien lastentarhanopettajille. Kyselylomakkeen avulla halusimme selvittää mitä tukea ja turvaa lapsi päiväkotipäivän aikana tarvitsee, miten päiväkotikyky vastaa lapsen tarpeisiin ja miten kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa toimii. Pyrimme myös löytämään uusia keinoja kohdata avohuollon tukitoimenpitein sijoitettu lapsi päiväkodissa ja tuoda esiin uusia näkökulmia siinä esiintyvien haasteiden minimoimiseksi.

Saamiemme vastausten perusteella avohuollon tukitoimenpitein lapsen sijoittaminen päiväkotiin on melko yleistä Vaasassa. Ammattitaitoinen henkilökunta, säännöllinen vuorokausirytm, perushoito ja huolenpito sekä kaverisuhteet tuovat lapselle hänen tarvitsemaansa perusturvan. Avohuollon tukitoimenpitein sijoitettu lapsi tarvitsee paljon erityistä tukea ja huomiota.

Tutkimuksestamme voidaan ajatella, että se on luotettava Vaasan tilannetta ajatellen. Yleisiä johtopäätöksiä tutkimuksestamme on kuitenkin vaikea tehdä. Jatko-tutkimuksena voisi ajatella vanhempien näkökulmaa asiaan. Miten tyytyväisiä vanhemmat todella ovat päiväkodin tarjoamaan apuun ja kaipaisivatko he ehkä enemmän tukea? Olisi myös mielenkiintoista tietää miten avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittaminen muissa kaupungeissa toimii.

Opinnäytetyötämme oli mielenkiintoista ja palkitsevaa tehdä. Koemme ennaltaehkäisevän työn erityisen merkittäväksi, kun kyseessä on lapsi. Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä yhteiskunnallisesti ja että se tarjoaisi uusia näkökulmia lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Toivomme sen herättä-

vän keskustelua ja tuomaan avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoittamiseen uusia näkökulmia.

LÄHDELUETTELO

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Sívén, Tuula, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1997. Lapsen aika. 1. painos. Porvoo. WSOY.

Asiakkuuden alkaminen 2008. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.12.2008 [viitattu 20.9.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/asiakkuudenalkaminen/>>.

Dallos, Rudi & McLaughlin, Eugene 1998. Social problems and the family. London. The Open University.

Dunderfelt Tony 1999. Elämäнкаaripsykologia. 9.-11. painos. Porvoo. WSOY.

Hallinto ja kuntayhtymät 2009. Kuntatiedon keskus [online]. Päivitetty 4.6.2009 [viitattu 20.10.009]. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;554>.

Heiliö, Pia-Liisa. 1994. Onko lapsen salaisuuksilla suoja? Törrönen, Maritta (toim.), Lapsen etu ja viidakon laki. Helsinki. Painopörssi Oy. 1994.

Heiliö, Pia-Liisa, Kattelus, Mervi, Kaukonen, Olavi, Kumpula, Anne, Narikka, Jouko, Sintonen, Harri & Ylipartanen Arto 2006. Narikka, Jouko (toim.), Sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädäntö käytännössä. Helsinki. Tietosanoma. 2006.

Helenius, Aili 2001. Varhaiskasvatuksen juurilla. Karila, Kirsti, Kinos, Jarmo & Virtanen, Jorma (toim.), Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva. PS-kustannus. 2001.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna. Tammi.

Hoivaan ja kasvatan 2009. Mannerheimin lastensuojeluliitto [online]. Päivitetty 15.9.2009 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan_intro.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan>.

Järvinen, Virve 2008. Vauvalla on asiaa. Lapseemme. 1/2008, 20-22.

Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. 1. painos. Juva. PS-kustannus.

Käsikynkkä 2009. Puheportti [online] Päivitetty 23.9.2009 [viitattu 23.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.puheportti.fi/kasikynkka.php>](http://www.muodossa.fi/URL:http://www.puheportti.fi/kasikynkka.php).

Lapsen ravitseminen ja ylipainon ehkäisy 2009. Mannerheimin lastensuojeluliitto [online]. Päivitetty 15.9.2009 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/lapsen_ravitseminen_ja_ylipainon_ehkaisy.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan>](http://www.muodossa.fi/URL:http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/lapsen_ravitseminen_ja_ylipainon_ehkaisy.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan).

Lapsen uni 2009. Mannerheimin lastensuojeluliitto [online]. Päivitetty 15.9.2009 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/lapsen_uni.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan/uni>](http://www.muodossa.fi/URL:http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/lapsen_uni.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan/uni).

Lasten leikkiä 2009. Nettineuvo [online]. Päivitetty 19.9.2009 [Viitattu 19.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.nettineuvo.fi/index.asp?link=55&klik=2>](http://www.muodossa.fi/URL:http://www.nettineuvo.fi/index.asp?link=55&klik=2).

Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2008. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.12.2008 [viitattu 4.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/>](http://www.muodossa.fi/URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/).

Lastensuojelun kehittämisohjelma 2008. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.12.2008 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.sosiaaliportti.fi/Page/ca4470ac-6d88-4034-803e-5a8f15514630.aspx>](http://www.muodossa.fi/URL:http://www.sosiaaliportti.fi/Page/ca4470ac-6d88-4034-803e-5a8f15514630.aspx).

Lehtinen, Anja-Riitta 2003. Lasten kesken. 1. painos. Jyväskylä. Kopijyvä Kustannus Oy.

Lehto, Juhani, Kananoja, Aulikki, Kokko, Simo & Taipale, Vappu 2001. Sosiaali- ja terveydenhuolto. 1. painos. Juva. WS Bookwell Oy.

Leikki 2009. Mannerheimin lastensuojeluliitto [online]. Päivitetty 15.9.2009 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/leikki.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan>](http://www.muodossa.fi/URL:http://vanhemmat.mll.fi/hoivaan_ja_kasvatan/leikki.php?dir=/hoivaan_ja_kasvatan).

L36/1973. Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973.

L417/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007.

L812/2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000.

Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 2009. Unicef [online]. Päivitetty 15.9.2009 [viitattu 15.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus>.](http://www.muodossa: <URL: http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus>.)

Mitä on lastensuojelu 2009. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 22.4.2009 [viitattu 4.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/>.](http://www.muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/>.)

Moore, Stephen 1998. Social welfare alive! 2. edition. Cornwall. Stanley Thornes Ltd.

Munter, Hilkka 2003. Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.), Näkökulmia kehityopsykologiaan. Porvoo. WS Bookwell Oy. 2003.

Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2009. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.3.2009 [viitattu 24.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>.](http://www.muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/>.)

Niemi, Tiina 2000. Toimintaympäristö erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen päivähoiton laadun arviointialueena [online]. Päivitetty 19.9.2009 [viitattu 19.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.jyu.fi/tdk/kastdk/eped/artikkelit/niemi.pdf>.](http://www.muodossa: <URL: http://www.jyu.fi/tdk/kastdk/eped/artikkelit/niemi.pdf>.)

Onnismäa, Eeva-Leena 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena – toiveiden tynnyri vai huolten hautomo. Helsinki. Stakes.

Pekki, Anu & Tamminen, Tuula 2002. Lapsen ehdoilla. Kunnallissalan kehittämissäätöön raportti. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Peltonen, Hannu 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammateissa. 4. painos. Tampere. Tammi.

Peltonen, Irkka 2004. Lastensuojelun eettiset kysymykset. Puonti, Anna-Maija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.), Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Tammi. 2004.

Pulma, Panu 2004. Lastensuojelun kehityslinjoja. Puonti, Anna-Maija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.), Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Tammi. 2004.

Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. 1. painos. Helsinki. Edita.

Sosiaalihuollon termikarttoitus 2005. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 15.9.2005 [viitattu 20.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: www.sosiaaliportti.fi/File/...4d18.../Antero+Lehmuskoski.ppt>](http://www.muodossa:www.sosiaaliportti.fi/File/...4d18.../Antero+Lehmuskoski.ppt).

Sosiaalihuolto Suomessa 2006. Sosiaali- ja terveysministeriö [online]. Päivitetty 18.10.2006 [viitattu 20.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1059247#fi>](http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1059247#fi).

Sosiaali- ja terveystalvet 2009. Sosiaali- ja terveysministeriö [online]. Päivitetty 20.5.2009 [viitattu 20.10.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveystalvet>](http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveystalvet).

Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. 1. painos. Vaa-jakoski. Gummerus.

Tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen 2008. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.12.2008 [viitattu 24.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/ongelmatilanteenselvittaminen/>](http://www.muodossa:www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/ongelmatilanteenselvittaminen/).

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Työmenetelmät 2008. Sosiaaliportti [online]. Päivitetty 31.12.2008 [viitattu 24.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/>](http://www.muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/>).

Vahtikari, Marjatta, Järvinen, Tarja, Loimio, Sanna, Magga, Sinikka, Niemenmaa, Terhi & Listenmaa, Sari 2008. Kun huoli herää päivähoito ja lastensuojelu perheen tukena [online]. Helsinki. Stakes, päivitetty 1.1.2008 [viitattu 23.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.ylojarvi.fi/@Bin/66850/Kun+huoli+her%C3%A4%C3%A4+-+P%C3%A4iv%C3%A4hoito+ja+lastensuojelu+perheen+tukena-k%C3%A4sikirja.pdf>](http://www.muodossa: <URL:http://www.ylojarvi.fi/@Bin/66850/Kun+huoli+her%C3%A4%C3%A4+-+P%C3%A4iv%C3%A4hoito+ja+lastensuojelu+perheen+tukena-k%C3%A4sikirja.pdf>).

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002. Sosiaali- ja terveysministeriö [online]. Päivitetty 28.2.2002 [viitattu 4.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/kasvatus/varkasv.htm#1>](http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/kasvatus/varkasv.htm#1).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007. Stakes [online]. Päivitetty 5.9.2007 [viitattu 4.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>](http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf).

Välimäki, Anna-Leena 1999. Lasten hoitopuu. 1. painos. Helsinki. Suomen kuntaliitto.

LIITE 1

Anni Lukander
Leena-Maija Mantila
Urheilukatu 8c4
65200 Vaasa

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

04.06.2009

Varhaiskasvatusjohtaja
Lillemor Gammelgård
Vaasanpuistikko 16, 7. krs.
PL 2
65101 Vaasa

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Vaasan ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme aiheena on ”Päiväkotien avohuollon tukitoimenpiteet Vaasassa”. Tarkoituksenamme on kyselylomakkeiden avulla kartoittaa mitkä ovat päiväkodin keinot auttaa avohuollontukitoimena päiväkotiin sijoitettua lasta (esimerkiksi: virikkeet, vuorovaikutus, sosiaaliset suhteet, rutiinit ja kasvatuskumppanuus).

Tutkimus on tarkoitettu toteuttaa kaikissa Vaasan suomenkielisissä päiväkodeissa. Tiedonkeruun suoritamme kyselylomakkeella, joka sisältää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kyselylomake on osoitettu lastentarhanopettajille.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii yliopettaja Hans Frantz (puh. 0503238976, hans.frantz@puv.fi).

Pyydämme tutkimuslupaa aineiston keräämiseen tutkimukseen osallistuvilta päiväkodeilta. Tiedonkeruu on määrä toteuttaa kesän 2009 aikana. Opinnäytetyö valmistuu marraskuussa 2009.

Ystävällisin terveisin,

Anni Lukander
Puh. 0405069441
e0600444@puv.fi

Leena-Maija Mantila
puh. 0408376327
e0600431@puv.fi

Vaasan kaupunki – Vasa stad

Kasvatus- ja opetusvirasto

Verket för fostran och utbildning

Varhaiskasvatusosasto/Avdelningen för småbarnsfostran

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare

Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran

Päätös - Beslut

18.8.2009

Pykälä - Paragraf

151/2009

Dno - Dnr

Esittelijä - Föredragande

Ig

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Anni Lukander, Leena-Maija Mantila

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskelevat Anni Lukander ja Leena-Maija Mantila anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.

Opinnäytetyön nimi on "Päiväkoti avohuollon tukitoimenpiteenä Vaasassa" ja siihen liittyvän kyselytutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa mitkä ovat päiväkodin keinot auttaa avohuollon tukitoimena päiväkotiin sijoitettua lasta.

Kyselytutkimus on tarkoitus toteuttaa kaikissa Vaasan suomenkielisissä päiväkodeissa ja on suunnattu lastentarhanopettajille.

Tutkimuslupa-anomus sekä kyselylomake liitteenä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksen aikana noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö luovutetaan varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja

Tiedoksianto - För kännedom Vapeopla, A Lukander, L-M Mantila, suom.kieliset päiväkodit

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av

Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
PL 2, Vaasanpuistikko 16
65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
PB 2, Vasasplanaden 16
65100 VASA

LIITE 3

Hei Vaasan päiväkotien lastentarhanopettajat!

Olemme kaksi Vaasan Ammattikorkeakoulun neljännen vuoden sosionomiopiskelijaa. Teemme opinnäytetyötämme varten tutkimusta Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetuista lapsista Vaasassa. Kyselymme on kohdistettu Vaasan päiväkotien lastentarhanopettajille.

Olisimme kiitollisia jos Vastaisitte tähän kyselyyn. Näin osaltanne auttaisitte tutkimuksemme etenemisessä ja pyrkimyksessämme kartoittaa avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitettujen lasten tilannetta Vaasassa. Tavoitteenamme on saada selville lasten nykytilanne, sen positiiviset osa-alueet ja kehittämisalueet.

Pyydämme palauttamaan kyselyn oheisessa kirjekuoressa elokuun loppuun mennessä. Vastaukset tullaan käsittelemään nimettömänä ja vaihtolovelvollisuutta kunnioittaen.

1. Onko teillä kokemusta avohuollon tukitoimenpitein sijoitetuista lapsista?

☐ kyllä

☐ ei

Jos vastasitte ”kyllä”:

2. Mistä syystä lapsi/perhe on/on ollut lastensuojelun asiakkaana?

3. Koetteko, että päiväkodista on ollut apua lapselle/perheelle yllämainitsemaanne ”ongelmaan”?

☐ ei

☐ kyllä, miten?

4. Millä keinoin avohuollon tukitoimenpitein sijoitettuja lapsia pyritään auttamaan päiväkodissa?

5. Eroavatko avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset päiväkodin muista lapsista?

☐ ei

☐ kyllä, miten?

6. Miten avohuollon tukitoimenpitein sijoitetut lapset tulevat toimeen päiväkodin muiden lasten kanssa?

7. Onko avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen sopeutuminen ryhmään ollut vaikeaa?

☐ ei

☐ kyllä, miten?

8. Onko avohuollon tukitoimenpiteen sijoitettu lapsi saanut ryhmästä kavereita?

☐ ei

☐ kyllä, kommentteja:

9. Tuleeko lapsi mielellään päiväkotiin?

☐ ei

☐ kyllä, kommentteja:

10. Miten kasvatuskumppanuus avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen vanhempien kanssa on onnistunut?

11. Ovatko avohuollon tukitoimenpitein sijoitetun lapsen vanhemmat olleet tyytyväisiä päiväkodin tarjoamaan tukeen ja apuun?

☐ ei

☐ kyllä, kommentteja:

12. Positiiviset ja negatiiviset kokemukset avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetusta lapsesta.

13. Miten toimintaa tulisi kehittää, jotta se vastaisi yhä enemmän lapsen tarpeita, tukisi hänen kasvua ja kehitystä sekä samalla loisi lapselle turvaverkoston ympärilleen?

Kiittäen, Anni Lukander ja Leena-Maija Mantila

LIITE 4

Hei,

Kiitos paljon Teille kaikille jotka olette jo vastanneet tutkimukseemme Avuohuollon tukitoimenpitein päiväkoteihin sijoitetuista lapsista Vaasassa! (Tämä sähköposti ei koske Teitä, mutta koska vastaukset ovat, vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen, nimettömiä, emme kykene erittelemään jo vastanneita.)

Te joilta emme ole vielä vastausta saaneet, toivomme saavamme sen mahdollisimman pian. Näin mahdollisten kehittämisalueiden selvittäminen ja tutkimustulosten analysointi

olisi luotettavampaa, kun vastausprosentti nousisi. Toivottavasti saamme vielä lisää mielenkiintoisia vastauksia!

Yhteistyöterveisin,

Anni Lukander ja Leena-Maija Mantila